

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з навчальної роботи

_____ Л.І.Чорний
(підпис)

19 грудня 2019 року
м.п.

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
з навчальної дисципліни
«ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО»
(частина перша)**

**для підготовки на першому освітньому рівні
здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра
за спеціальністю 293 Міжнародне право
галузі знань 29 Міжнародні відносини
за денною формою навчання**

м. Хмельницький
2019

ЗМІСТ

Стор.

1.	Структура вивчення навчальної дисципліни	–	3
1.1.	Тематичний план навчальної дисципліни	–	3
1.2.	Лекції	–	4
1.3.	Семінарські (практичні, лабораторні) заняття	–	6
1.4.	Самостійна робота студентів	–	31
1.5.	Підсумковий контроль	–	35
2.	Схема нарахування балів	–	36
3.	Рекомендовані джерела	–	37
4.	Інформаційні ресурси в Інтернеті	–	45

1. Структура вивчення навчальної дисципліни

1.1. Тематичний план навчальної дисципліни

№ теми		Кількість годин												
		Денна форма навчання						Заочна форма навчання						
		Усього	у тому числі					Усього	у тому числі					
			Лекції	Сем. (прак.)	Лабор.	Ін.зав.	СРС		Лекції	Сем.	Лабор.	Ін.зав.	СРС	
1	2	3	4	5	6	7	8							
1.	Цивільне право як галузь права	5	1	1	-	-	3							
2.	Джерела цивільного права	5	1	1	-	-	3							
3.	Цивільні правовідносини	5	1	1	-	-	3							
4.	Фізичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин	7	3	1	-	-	3							
5.	Юридичні особи як учасники цивільних правовідносин	7	2	2	-	-	3							
6.	Публічно-правові утворення як учасники цивільних правовідносин	3	-	-	-	-	3							
7.	Об'єкти цивільних правовідносин	7	2	2	-	-	3							
8.	Підстави виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин	7	2	2	-	-	3							
9.	Здійснення цивільних прав та виконання цивільних обов'язків	4	1	-	-	-	3							
10.	Захист цивільних прав та інтересів	4	1	-	-	-	3							
11.	Цивільно-правова відповідальність	6	2	1	-	-	3							
12.	Строки та терміни у цивільному праві	6	2	1	-	-	3							
13.	Поняття, види та захист особистих немайнових прав фізичних осіб	7	2	2	-	-	3							
14.	Загальні положення про право власності та інші речові права	7	2	2	-	-	3							

15.	Загальні положення про право інтелектуальної власності. Авторське право і суміжні права	7	2	2	-	-	3						
16.	Загальні положення про зобов'язання	5	1	1	-	-	3						
17.	Цивільно-правовий договір	5	1	1	-	-	3						
	Всього за навчальний рік	80	26	20	-	-	34						

1.2. Лекції

№ з/п	Назва і план теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	2	3	4
1.	<i>Цивільне право як галузь права. Джерела цивільного права.</i>	2	-
1.1.	Поняття цивільного права як галузі права. Місце цивільного права в системі галузей права.		
1.2.	Предмет та метод цивільного права як галузі права.		
1.3.	Принципи цивільного права.		
1.4.	Джерела цивільного права.		
2.	<i>Цивільні правовідносини. Фізична особа як суб'єкт цивільних правовідносин.</i>	2	-
2.1.	Поняття, види та елементи цивільного правовідношення.		
2.2.	Види цивільних правовідносин..		
2.3.	Фізична особа як суб'єкт цивільних правовідносин. Цивільна правоздатність. Цивільна дієздатність.		
3.	<i>Фізична особа як суб'єкт цивільних правовідносин.</i>	2	-
3.1.	Визнання фізичної особи безвісно відсутньою.		
3.2.	Оголошення фізичної особи померлою.		
3.3.	Фізична особа-підприємець як суб'єкт цивільних правовідносин.		
3.4.	Опіка та піклування.		
4.	<i>Юридична особа як учасник цивільних правовідносин.</i>	2	-
4.1.	Поняття та ознаки юридичної особи .		
4.2.	Види та форми юридичних осіб.		
4.3.	Створення юридичних осіб.		
4.4.	Припинення юридичних осіб		
5.	<i>Об'єкти цивільних правовідносин.</i>	2	-
5.1.	Поняття та види об'єктів цивільних правовідносин.		
5.2.	Речі як об'єкти цивільних правовідносин.		
5.3.	Майнові права як об'єкти цивільних правовідносин.		
6.	<i>Підстави виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин.</i>	2	-
6.1.	Поняття підстави виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин.		
6.2.	Поняття та види правочинів.		
6.3.	Підстави недійсності правочинів. Види недійсних правочинів.		

7.	<i>Здійснення цивільних прав та виконання цивільних обов'язків. Захист цивільних прав та інтересів.</i>	2	-
7.1.	Поняття, принципи та способи здійснення суб'єктивних цивільних прав та виконання суб'єктивних цивільних обов'язків.		
7.2.	Межі здійснення цивільних прав. Зловживання правом.		
7.3.	Поняття та види представництва.		
7.4.	Поняття і способи захисту цивільних прав та інтересів.		
7.5.	Форми захисту цивільних прав та інтересів.		
8.	<i>Цивільно-правова відповідальність.</i>	2	-
8.1.	Поняття, функції, види та суб'єкти цивільно-правової відповідальності.		
8.2.	Підстава та умови цивільно-правової відповідальності.		
8.3.	Форми (заходи) цивільно-правової відповідальності.		
8.4.	Підстави звільнення від цивільно-правової відповідальності.		
9.	<i>Строки та терміни у цивільному праві.</i>	2	-
9.1.	Поняття строків та термінів.		
9.2.	Види строків у цивільному праві.		
9.3.	Обчислення строків у цивільному праві.		
9.4.	Позовна давність.		
10.	<i>Поняття, види та захист особистих немайнових прав фізичних осіб.</i>	2	-
10.1.	Загальні положення про особисті немайнові права фізичних осіб.		
10.2.	Види особистих немайнових прав фізичних осіб.		
10.3.	Захист особистих немайнових прав.		
11.	<i>Загальні положення про право власності та інші речові права.</i>	2	-
11.1.	Поняття права власності. Зміст права власності.		
11.2.	Форми та види власності.		
11.3.	Підстави набуття та припинення права власності.		
11.4.	Поняття та види речових прав на чуже майно.		
12.	<i>Загальні положення про право інтелектуальної власності. Авторське право і суміжні права.</i>	2	-
12.1.	Поняття права інтелектуальної власності.		
12.2.	Поняття, суб'єкти та об'єкти авторського права.		
12.3.	Поняття, суб'єкти та об'єкти суміжних прав.		
13.	<i>Загальні положення про зобов'язання. Цивільно-правовий договір.</i>	2	-
13.1.	Поняття та види зобов'язання.		
13.2.	Виконання зобов'язань.		
13.3.	Припинення зобов'язань.		
13.4.	Поняття, ознаки та види договору.		
13.5.	Укладення, зміна, розірвання договору.		
	Усього	26	-

1.3. СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ

Семінарське заняття 1

Тема 1-2. Цивільне право як галузь права. Джерела цивільного права

Питання для усного опитування та дискусії:

1. Поняття цивільного права як галузі права. Місце цивільного права в системі галузей права.
2. Предмет та метод цивільного права як галузі права.
3. Принципи цивільного права.
4. Загальна характеристика джерел цивільного права.
5. Цивільне законодавство. Дія актів цивільного законодавства в часі, просторі та за колом осіб.
6. Аналогія закону та аналогія права в цивільному праві.

Ситуативні завдання

Вирішіть задачі:

Задача 1

Визначте, чи можна вважати цивільно-правовими відносини, що виникли за наступних обставин, і чи можна застосувати до них норми цивільного права:

а) Акціонерне товариство передало Управлінню Південно-Західної залізниці для доставки в ХУУП свою продукцію - партію комп'ютерів - на суму 500 тис. грн. При прийнятті доставленого вантажу було виявлено нестачу цієї продукції на суму 20 500 грн.

б) Налагоджувач комп'ютерної техніки у науково-дослідному інституті Крот через недбалість вивів з ладу принтер вартістю 800 грн., а також знищив з пам'яті переданого йому для ремонту комп'ютера інформацію з результатами експерименту, над якими протягом декількох місяців працював колектив інституту.

в) Товариство з обмеженою відповідальністю (ТзОВ) "Корд" уклало договір з товариством "Металіст" про передачу останньому у безоплатне користування обладнання для виробництва металовиробів на загальну суму 820 тис. грн. Засновник "Корда" - механічний завод - заперечував проти безоплатної передачі обладнання та вимагав укладення договору оренди.

г) Водій рейсового автобуса Петренко збив пішохода Буркуна, який переходив через проїжджу частину у невстановленому місці. Після видужання Буркун звернувся до АТП, на балансі якого знаходився автобус, з вимогою відшкодування збитків. Проте, директор АТП відмовився відшкодувати Буркуну збитки, мотивуючи це наступним: по-перше, АТП не несе відповідальності за дії водіїв; по-друге, Буркун переходив проїжджу частину у невстановленому місці.

д) Сидорчук працював у складі бригади на будівництві виробничого приміщення ТзОВа «Світязь», працівником якої він був з 1992 року. Через три місяці з початку будівництва виник спір щодо оплати роботи членів його бригади.

Які правові відносини виникли виходячи з умов задачі? Які норми законодавства необхідно використати для врегулювання даного спору?

Задача 2

Між Покровським та Гавриловим укладений попередній договір, за яким Покровський зобов'язався продати належний йому на праві власності житловий будинок через рік після підписання попереднього договору за узгодженою між ними ціною. У тому ж договорі передбачено, що у випадку відмови однієї із сторін від укладення договору купівлі-продажу інша сторона має право звернутися до суду з позовом про примус укласти договір та стягнути з винної сторони неустойку у розмірі 20% від вартості житлового будинку.

Оскільки через рік після укладення попереднього договору ціни на житлові будинки суттєво зросли, Покровський відмовився від продажу житлового будинку Гаврилову за узгодженою у попередньому договорі ціною. Гаврилов подав до суду позов до Покровського про примус укласти з ним договір купівлі-продажу житлового будинку на умовах,

передбачених попереднім договором. Заперечуючи проти укладення договору купівлі-продажу, Покровський звернув увагу суду на те, що можливість укладення попереднього договору вперше була передбачена ст. 60 Основ цивільного законодавства Союзу РСР та союзних республік 1991 р. (далі – Основи 1991 р.). А договір з Гавриловим був укладений до введення у дію Основ 1991 р. на території України, тому не має юридичної сили.

Яке рішення повинен винести суд?

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: приватне право, публічне право, система права України, галузь права, інститут права, підгалузь (субінститут) права, норма права, система цивільного права, предмет цивільно-правового регулювання, цивільні правовідносини, ознаки методу цивільного права, принципи права, функції цивільного права.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах: поняття та місце цивільного права серед інших галузей права; система цивільного права як галузі права; поняття та види правовідносин, що регулюються цивільним правом; визначення цивільного права як галузі права;

співвідношення цивільного права та цивільного законодавства;
опублікування як умова чинності нормативних актів, особливості набуття чинності актами різної юридичної сили;

способи припинення чинності нормативного акту;

прогалини у регулювання цивільних відносин та способи їх подолання;

Інкотермс як зібрання звичаїв ділового обігу;

структура та побудова нормативно-правових актів України, значення преамбули.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на вивченні положень наступних нормативних актів:

Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV;

Про Конституційний Суд України : Закон України від 13.07.2017 № 2136-VIII;

Про міжнародні договори України : Закон України від 29.06.2004 № 1906-IV;

Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 р. № 3477-IV.

Семінарське заняття 2

Теми 3 - 4. Цивільні правовідносини. Фізична особа як суб'єкт цивільних правовідносин

Питання для усного опитування та дискусії

1. Поняття та елементи цивільного правовідношення:
  - *поняття цивільного правовідношення;*
  - *суб'єкти цивільних правовідносин;*
  - *об'єкти цивільних правовідносин;*
  - *зміст цивільних правовідносин.*
2. Види цивільних правовідносин:
  - *майнові та немайнові правовідносини;*
  - *регулятивні та охоронні правовідносини;*
  - *абсолютні та відносні правовідносини;*
  - *речові та зобов'язальні правовідносини;*
  - *активні та пасивні правовідносини.*
3. Фізична особа як суб'єкт цивільних правовідносин:
  - *співвідношення понять «фізична особа», «людина», «особа», «громадянин», «особистість»;*
  - *способи індивідуалізації фізичної особи;*

- *цивільна дієдатність фізичної особи.*
- 4. *Визнання фізичної особи безвісно відсутньою:*
  - *правові підстави визнання фізичної особи безвісно відсутньою;*
  - *правові наслідки визнання фізичної особи безвісно відсутньою;*
- 5. *Оголошення фізичної особи померлою:*
  - *правові підстави оголошення фізичної особи померлою;*
  - *правові наслідки оголошення фізичної особи померлою.*
- 6. *Фізична особа-підприємець як суб'єкт цивільних правовідносин.*
- 7. *Опіка та піклування:*
  - *встановлення опіки та піклування;*
  - *права та обов'язки опікуна;*
  - *права та обов'язки піклувальника;*
  - *припинення опіки та піклування;*
  - *надання дієдатній фізичній особі допомоги у здійсненні її прав та виконанні обов'язків (ст. 78 ЦК України).*

Задача 1

Трест у відповідності до укладеного договору поставки повинен був відвантажити будівельній організації 20 тон оліфи. До закінчення дії договору трест відвантажив лише 8 тон, а решту (12 тон) відвантажив після закінчення договору, у січні наступного року. У зв'язку з тим, що з 1 січня урядом ціна на оліфу була підвищена, між сторонами виникла суперечка про оплату товару. Постачальник вимагав оплатити 12 тон оліфи за новою ціною. Покупець вважав, що розрахунки за всю оліфу повинні бути здійснені за старою ціною, оскільки рішення уряду про зміну цін може розповсюджуватись лише на відносини, що виникли після набрання чинності цим нормативним актом, і не застосовуються до відносин, що склались під час дії старих тарифів на ціну. У даному випадку договірні відносини виникли до прийняття урядом нового акту про ціну. У договорі є відсилка до раніше чинного нормативного акту.

Вимоги якої із сторін слід вважати обґрунтованими? Який нормативний акт застосовується для регулювання відносин, що впливають із договору поставки?

Задача 2

Після десяти років спільного проживання подружжя Сіркови розірвали шлюб. У судовому засіданні при поділі спільно нажитого майна дружина Сіркова просила визнати за нею право на половину гонорару, який належить її чоловіку за видання книжки, написаної ним у період перебування їх у шлюбі.

На думку чоловіка, гонорар не можна вважати спільною сумісною власністю подружжя, передбаченою ст. 61 СК України, оскільки даний гонорар ним ще не отриманий. Дружина Сіркова звернула увагу суду на статтю доктора юридичних наук О. Л. Новака, в якій йде мова, що авторський гонорар є спільною сумісною власністю подружжя вже з моменту його нарахування, а не з моменту фактичного отримання коштів.

Визначте коло суспільних правовідносин. Чим повинен керуватися суд при винесенні рішення по даній справі?

Задача 3

Баранецький на прохання брата Петра позичив йому гроші у сумі 600 гривень для покупки спортивного костюма. Петро обіцяв повернути гроші на протязі одного місяця.

Які правовідносини виникли між Баранецьким та його братом Петром? Охарактеризуйте їх елементи.

Задача 4

Визнаний у встановленому законом порядку недієдатним громадянин Белов протягом декількох місяців купував по одній авторучці у день в одному і тому ж магазині. Призначена його опікуном дружина принесла до магазину всі придбані авторучки і забажала від директора

магазину повернути сплачені за них гроші. Директор магазину відмовився виконати вимогу дружини Белова, пославшись на те, що Белов вчиняв дрібні побутові правочини, які самостійно вправі здійснювати будь-яка особа.

Хто правий у цій суперечці? Відповідь аргументуйте.

Задача 5

Сіренко, відбуваючи для відпочинку до Одеси, попросив свого знайомого Володіна дати йому дорожню сумку. Під час поїздки сумку з іншими речами у нього викрали.

Які правовідносини виникли між вказаними особами? Охарактеризуйте їх елементи.

Задача 6

Сорокін систематично випускав гусей та іншу птицю, що знаходилась у його господарстві, за його межі. Вказані тварини заходили у двори сусідів Сорокіна та завдавали їм шкоди.

Проаналізуйте ситуацію. Вкажіть, які правовідносини виникли між Сорокіним та його сусідами.

Задача 7

Віктор Петров з нагоди закінчення школи отримав у подарунок від бабусі магнітофон. Через деякий час він запитав бабусю, чи не буде вона заперечувати проти того, щоб він обміняв магнітофон на відеокамеру, що належить його знайомому Нестеренку. Бабуся не заперечувала і письмово оформила свою згоду на вчинення правочину. Обмін відбувся.

Батько Віктора, дізнавшись про цей обмін, зажадав від Нестерова повернути магнітофон та взяти назад відеокамеру, оскільки він своєї згоди на обмін не давав. Нестеров відповів відмовою, пояснивши, що, наскільки йому відомо, магнітофон був подарований Віктору не батьком, а бабусею, яка дала письмову згоду на здійснення цього правочину. За цих обставин, як вважав Нестеренко, неповнолітній Віктор не потребував згоди батька на укладення договору.

Хто правий у цій суперечці? Чи зміниться рішення, якщо мати Віктора дасть згоду на обмін на прохання бабусі?

Задача 8

Іван (8 років) та Денис (10 років), граючи надворі, розвели поблизу сараю багаття, від якого сарай спалахнув. Власник сараю звернувся до батьків Івана та Дениса з позовом про відшкодування збитків.

Батьки дітей заперечували проти позову, посилаючись на те, що їх діти ще недієздатні і тому відповідальність за завдану шкоду не несуть, а вони (батьки) у момент завдання шкоди були на роботі, тому також не повинні нести відповідальність.

Визначте коло суспільних правовідносин. Як вирішити справу?

Задача 9

Визнаний у встановленому законом порядку недієздатним громадянин Белов протягом декількох місяців купував по одній авторучці у день в одному і тому ж магазині. Призначена його опікуном дружина принесла до магазину всі придбані авторучки і забажала від директора магазину повернути сплачені за них гроші. Директор магазину відмовився виконати вимогу дружини Белова, пославшись на те, що Белов вчиняв дрібні побутові правочини, які самостійно вправі здійснювати будь-яка особа.

Хто правий у цій суперечці? Відповідь аргументуйте.

Задача 10

Орленко у встановленому порядку був оголошений померлим. Його майно перейшло до його дружини як до єдиного спадкоємця першої черги. Через рік вона продала автомашину Воркуну, бібліотеку — Лушківій. Усі вони знали, що купують речі, які належали особі, яку оголошено померлою. Декілька цінних картин, а також ряд інших речей були продані

невідомим особам. Скрипку, фотоапарат, телевізор дружина залишила собі. Частина грошей, одержаних від продажу картин, вона витратила на придбання меблів.

Через 2 роки після оголошення Орленка померлим він повернувся. До цього часу дружину вступила у шлюб другий раз з Сушком і відмовилась повернутись до Орленка, а також відмовилась віддати йому речі, які залишились та гроші, одержані за продані речі. Воркун та Лушкова також відмовились повернути йому речі. Тоді Орленко звернувся до суду з позовом до своєї колишньої дружини та до цих осіб. Від останніх він вимагав повернення автомашини та бібліотеки, а від дружини — скрипки, фотоапарату, телевізора, а також меблів, оскільки вони були куплені за гроші, одержані від реалізації картин та інших речей, які належали йому. Орленко також просив суд визнати недійсним шлюб його колишньої дружини з Сушком.

Визначте коло суспільних правовідносин. Які вимоги Орленка підлягають задоволенню? Чи є правомірними дії Орленка?

Задача 11

Льотчик-винищувач Карпов, який служив у Збройних силах України, після розформування полку був звільнений у запас, після чого уклав контракт з одним із військових формувань Кенії з умовою оплати 5 тис. доларів щомісяця. В одному з нальотів він був збитий та взятий у полон. Остання звістка про нього надійшла у січні 2014 року. Його дружина, що проживає у м. Київ, після безуспішних розшуків свого чоловіка у лютому 2015 року звернулася до суду із заявою про оголошення Карпова померлим. У процесі досудового розгляду з'ясувалось, що за скоєні воєнні злочини Карпов засуджений до страти. Однак відомостей про виконання вироку та місце його знаходження тіла встановити не вдалося. Суддя у позові відмовив. Карпова звернулася із скаргою до Київського апеляційного суду.

На яке питання розрахована задача? Яке рішення повинен винести суд?

Задача 12

Тринадцятирічний Вітя Морозов надіслав на конкурс у журнал «Юний технік» пропозицію про використання сили течії річки для розведення мостів. Його пропозиція отримала першу премію, і редакція журналу рекомендувала Віті оформити заявку на видачу патенту на винахід.

Батьки Віті вважали, що автором винаходу повинен бути хтось із них, оскільки Віті лише 13 років, і він самостійно не зможе здійснювати всі права та обов'язки, пов'язані з патентом на винахід. Батьки для підтвердження своєї позиції звернулися до знайомого винахідника, який засумнівався у правомірності визнання автором одного з батьків, але й Вітя, на його думку, не зможе самостійно здійснювати цілий комплекс прав та обов'язків, пов'язаних зі створенням винаходу.

Для отримання кваліфікованого роз'яснення батьки звернулися до юриста.

Яку відповідь їм належить дати?

Задача 13

Новіков дізнався, що шістнадцятирічний син його сусідів Артем, студент технікуму, сам ремонтує теле- та радіоапаратуру. Новіков вирішив скористатися його послугами та доручив йому відремонтувати телевізор. Вони домовились, що за роботу Артему буде заплачено 100 грн.

Артем дуже довго ремонтував телевізор, намагався навіть його переладнати за новою схемою, але налагодити його не зміг. Тоді Новіков відвіз телевізор у майстерню з ремонту телевізорів. Оглядаючи телевізор, майстер сказав, що після таких переобладнань та «виправлень», яким він був підданий, відремонтувати його неможливо.

Новіков звернувся до батьків Артема з вимогою відшкодувати нанесені йому збитки. Батьки відмовились це зробити, посилаючись на те, що вони не тільки не давали своєму сину згоди на укладення домовленості з Новіковим, але навіть не знали про це.

Новіков звернувся до суду з позовом до батьків Артема.

Визначте коло суспільних правовідносин. Яке рішення повинен винести суд? Чи зміниться рішення, якщо буде встановлено, що батьки знали про укладення договору? Яким повинно бути рішення суду, якщо батьки не тільки знали про договір, але й дали згоду на його укладення?

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: джерела цивільного права, цивільне законодавство, акти цивільного права, судовий та адміністративний прецедент, звичай, система цивільного законодавства, звичаї ділового обороту, договір, межі законодавчого регулювання цивільних відносин, чинність актів цивільного законодавства, зворотні дія закону, аналогія закону, аналогія права, звичаєве право; цивільні правовідносини, структура цивільного правовідношення, особисті правовідносини, майнові правовідносини, абсолютні правовідносини, відносні правовідносини, речові правовідносини, зобов'язальні правовідносини, регулятивні правовідносини, охоронні правовідносини, суб'єкти правовідносин, об'єкт правовідносин, зміст правовідносин, права та обов'язки суб'єктів правовідносин.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах: ознаки цивільних правовідносин, відмежування їх від інших галузевих правовідносин; дискусія з приводу належності санкції до структури цивільних правовідносин.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на вивченні положень наступних нормативних актів:

Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV;

Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства : Закон України від 22.09.2011 №3773-VI;

Про державну реєстрацію актів цивільного стану : Закон України від 01.07.2010 № 2398-VI;

Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини : Постанова Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 № 866.

Семінарське заняття 3

Тема 5. Юридична особа як учасник цивільних правовідносин

Питання для усного опитування та дискусії

1. Поняття та ознаки юридичної особи.
2. Філії та представництва юридичної особи.
3. Види юридичних осіб.
4. Організаційно-правові форми юридичних осіб.
5. Створення юридичної особи:
  - способи створення юридичної особи;
  - порядок створення юридичної особи;
  - установчі документи юридичної особи (статут, засновницький договір, модельний статут, установчий акт).
6. Припинення юридичної особи:
  - реорганізація юридичних осіб та її способи (злиття, приєднання, поділ, перетворення, виділ);
  - ліквідація юридичної особи та її способи.
6. Публічно-правові утворення як учасники цивільних відносин.

Ситуативні завдання

Вирішіть задачі:

Задача 1

До складу інституту, який є недержавним освітнім закладом, входять декілька факультетів, наукових лабораторій та навчальних центрів. У межах нової структурної політики керівництво інституту вирішило наділити окремі структурні підрозділи правами юридичної особи, для того, щоб вони мали фінансову самостійність, залишаючись у складі інституту.

Державний реєстратор засумнівався у можливості існування у складі однієї юридичної особи інших самостійних юридичних осіб та звернувся за роз'ясненнями до консультанта.

Надайте аргументовану відповідь.

Задача 2

До господарського суду звернулося ТзОВ «Альма» з позовом про визнання недійсним договору, укладеного з відповідачем — Хмельницькою філією ТзОВ «Київбуддеталь». Позивач стверджував, що ТзОВ «Київбуддеталь» ліквідовано внаслідок банкрутства понад рік тому, про що він дізнався лише через три місяці після укладення договору з філією.

Заперечуючи проти позову, директор філії стверджував, що ТзОВ «Київбуддеталь» дійсно ліквідовано, але філія має самостійний баланс, перебуває на обліку як платник податків, має печатку та рахунок у банку, а тому філія продовжує існувати автономно від ліквідованого ТзОВ «Київбуддеталь». Тому підстав для визнання договору недійсним немає.

Вирішіть справу.

Задача 3

ТзОВ «Корнет» пред'явило позов до Хмельницького нафтопереробного заводу (НПЗ). У позовній заяві вказано, що за укладеним між сторонами договором ТзОВ «Корнет» передало заводу 110 тис. т сирової нафти для переробки, а завод повинен був здійснити цю переробку в установленій сторонами термін. Однак завод не виконав своїх зобов'язань, отже, повинен сплатити неустойку та відшкодувати збитки.

Викликані на засідання господарського суду представники заводу заявили, що позивач неправильно вказав у позовній заяві відповідача. Справа у тому, що у зв'язку з приватизацією Хмельницького нафтопереробного заводу його було перетворено на відкрите акціонерне товариство «Бензос». Акціонерне товариство не уклало договору з ТзОВ «Корнет» та не брало на себе обов'язків щодо виконання зобов'язань, тому АТ «Бензос» не повинне нести відповідальність за цим договором. Представники підприємства «Корнет» наполягали на своїх вимогах, мотивуючи їх тим, що НПЗ було не ліквідоване, а реорганізоване, отже, АТ «Бензос» є правонаступником нафтопереробного заводу.

Вирішіть справу по суті.

Задача 4

Сільськогосподарський кооператив «Колос» на протязі значного часу не міг виконати своїх зобов'язань перед кредиторами та сплатити податки до бюджету держави. Тому податкова служба району звернулася до господарського суду з проханням визнати СГК «Колос» банкрутом та стягнути з його майна у рахунок погашення заборгованості по сплаті податків суму 37 293 грн. 43 коп.

СГК «Колос» заперечувало проти необхідності визнання його банкрутом, а намагалось довести, що після збирання урожаю усі борги будуть погашені.

Яке рішення повинен прийняти господарський суд? Чи є підстава для визнання даного СГК банкрутом? Який порядок та правові наслідки визнання юридичної особи банкрутом?

Задача 5

ТзОВ “Тарти Трейд” було створене у 1996 році. У зв’язку зі складною економічною ситуацією у державі його директор, який був одним із засновників, у травні 2017 року вирішив підготувати документи з метою ліквідації товариства.

Хто приймає рішення про ліквідацію товариства? Який порядок ліквідації товариства передбачений законодавством? Чи буде за обставин задачі проведена ліквідація ТзОВ “Тарти Трейд”?

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: юридична особа, теорії юридичної особи, ознаки юридичної особи, організаційна єдність, майнова відокремленість, найменування юридичної особи, органи управління, відокремлені підрозділи юридичної особи, філії юридичної особи, представництва юридичної особи, статут, засновницький договір, модельний статут, способи виникнення юридичної особи, порядок виникнення юридичної особи.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на положеннях таких нормативних актів:

- Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV;
- Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV;
- Кодекс з процедур банкрутства від 18.10.2018 р. № 2597-VIII;
- Про акціонерні товариства : Закон України від 17.09.2008 р. № 4969-VI;
- Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю : Закон України від 06.02.2018 року № 2275-VIII.
- Про благодійну діяльність та благодійні організації : Закон України від 05.07.2012 року № 5073-VI;
- Про господарські товариства : Закон України від 19.09.1991 р. № 1576-XII;
- Про громадські об'єднання : Закон України від 22.03.2012 № 4572-VI;
- Про кооперацію : Закон України від 10.07.2003 р.;
- Про кредитні спілки : Закон України від 20.12.2001 р.;
- Про молодіжні і дитячі громадські організації : Закон України від 01.12.1998 р.;
- Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку : Закон України від 29.11.2001 р.;
- Про політичні партії в Україні : Закон України від 05.04.2001 р. № 2365-III;
- Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності : Закон України від 15.09.1999 р.;
- Про свободу совісті та релігійні організації : Закон України від 23.04.1991 р. № 987-XII;
- Про сільськогосподарську кооперацію : Закон України від 17.07.1997 р. № 469/97-ВР;
- Про споживчу кооперацію : Закон України від 10.04.1992 р. № 2265-XII;
- Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань : Закон України від 15.05.2003 № 755-IV.

Семінарське заняття 4

Тема 7. Об'єкти цивільних правовідносин

Питання для усного опитування та дискусії

1. Поняття та види об'єктів цивільних правовідносин:
  - *результати робіт і послуг;*
  - *результати творчої діяльності;*
  - *інформація;*
  - *майно;*
  - *особисті немайнові блага.*
2. Поняття та види речей як об'єктів цивільних правовідносин:
  - *поняття та класифікація речей;*
  - *характеристика окремих видів речей (гроші (грошові кошти), тварини, підприємство як єдиний майновий комплекс, культурні цінності, зброя та інші).*

3. Майнові права як об'єкти цивільних правовідносин.

Ситуативні завдання

Вирішіть задачі:

Задача 1

Приватна фірма «Ростр» (замовник) та будівельний трест (підрядник) домовились про будівництво споруди. Згідно укладеного договору підряду замовник повинен передати підряднику проектно-кошторисну документацію та рішення місцевої адміністрації про відведення землі під забудову, а підрядник повинен побудувати споруду із своїх матеріалів та передати її замовнику у термін, визначений договором.

Визначити, що є об'єктом даних правовідносин.

Задача 2

Після публікації у газеті статті про Федоренка, останній, вважаючи, що викладені відомості про нього не відповідають дійсності, вирішив звернутися до суду з позовною заявою про спростування цих даних.

Проаналізуйте дану ситуацію та вкажіть, який об'єкт правовідносин, на думку Федоренка, було порушено? Які способи його захисту можуть бути застосовані?

Задача 3

Після смерті Одайського його дітям залишився спадок, куди ввійшли: будинок з земельною ділянкою 0,25 га, автомобіль “Лада Каліна”, меблі, побутові прилади, гроші у сумі 2 тис. грн., акції АТ “Нива”, ювелірні вироби та мисливська гвинтівка.

Охарактеризуйте, виходячи з умов задачі, які види об'єктів правовідносин входять у спадок, та їх правовий режим?

Задача 4

Сидорчук прийшов в комісійний магазин купити скрипку. Скрипка разом зі смичком була поміщена у футляр, і поряд з ними була написана ціна. Сидорчук пішов у касу та пробив чек на вказану суму. Продавець подав Сидорчуку скрипку без смичка та футляра. Сидорчук став вимагати передачі йому смичка та футляра. Продавець відповів, що ціна була вказана тільки за скрипку.

Хто правий у цій суперечці?

Задача 5

У зв'язку з розірванням шлюбу між подружжям Малишко (Андрієм та Оленою) виник спір про поділ спільно нажитого майна.

Андрій Малишко наполягав на тому, щоб усе майно, яке складається з гарнітура меблів, столового та чайного сервізів, художньої бібліотеки та іншого майна, було поділено порівну з урахуванням їх вартості. Олена Малишко заперечувала проти такого поділу, вказуючи, що у результаті відбудеться знецінення речей, та запропонувала Андрію взяти меблевий гарнітур, а їй передати чайний та столовий сервізи. Що стосується книг, то вона згодна їх поділити по зібраннях творів авторів. При цьому вона просила лише з Повного зібрання творів І. Франка передати їй останній том, в якому опубліковано його листування.

Яку класифікацію речей необхідно враховувати при вирішенні спору, та як повинно бути поділено зазначене майно, якщо справа надійде до суду?

Задача 6

У зв'язку з тривалим відрядженням за кордон Хромова передала своїй сусідці на час відсутності у користування корову, обумовивши, що вона повинна за нею доглядати та утримувати. Під час дії договору корова отелилася. Сусідка вирішила залишити теляти собі. Повернувшись із відрядження, Хромова зажадала повернення корови та теляти, заявивши, що отримане молоко від корови - цілком достатня компенсація за утримання корови.

Як має бути вирішений спір, виходячи з положень цивільного законодавства?

Задача 7

За договором між Об'єднанням та Тваринницьким комплексом останній зобов'язався передати Об'єднанню 60 голів телят і 50 поросят. За день до вивезення тварин за вказівкою директора комплексу поросята були відібрані та замкнені в окремому приміщенні. У результаті удару блискавки приміщення, в якому знаходилися поросята, згоріло, і всі 50 поросят загинули.

У зв'язку з цим тваринницький комплекс готовий був передати об'єднанню тільки 60 телят, а від передачі поросят відмовився, посилаючись на те, що поросята, які залишилися, необхідні йому самому для розведення свиней.

Об'єднання звернулося з позовом до суду. Яке рішення повинен винести суд? Яка класифікація речей має бути застосована при вирішенні даного спору?

Задача 8

Подружжя Ібрагімови, вирішивши розірвати шлюб, склали письмову домовленість про те, що Ібрагімов не претендуватиме на поділ квартири, покине Київ та буде постійно проживати зі своєю матір'ю у Старій Синяві. Ібрагімова, зі свого боку, зобов'язалася не вступати у новий шлюб до закінчення інституту їх дочкою - студенткою першого курсу. За посвідченням досягнутої домовленості Ібрагімова звернулася до нотаріуса. Останній відмовився її посвідчити, оскільки вона, на його думку, суперечить законодавству.

Чи правий нотаріус? Відповідь поясніть з посиланням на законодавство.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: речі, майно, гроші; валютні цінності; цінні папери; результати інтелектуальної творчої діяльності; інформація; особисті немайнові блага.

Під час вивчення зазначеної теми обов'язково слід ознайомитись з такими нормативно-правовими актами:

- Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV;
- Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII.
- Про захист тварин від жорстокого поводження : Закон України від 21.02.2006 № 3447-IV ;
- Про ідентифікацію та реєстрацію тварин : Закон України від 04.06.2009 р. № 1445-VI;
- Про тваринний світ : Закон України від 13.12.2001 № 2894-III;
- Про Червону книгу України : Закон України від 07.02.2002 № 3055-III;
- Про цінні папери та фондовий ринок : Закон України від 23.02.2006 р.;
- Про платіжні системи та переказ коштів в Україні : Закон України від 05.04.2001 року № 2346-III.

Семінарське заняття 5

Тема 8. Підстави виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин

Питання для усного опитування та дискусії

1. Поняття, підстави виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин.
2. Поняття та види правочинів:
  - *односторонні, дво- та багатосторонні правочини;*
  - *відплатні та безоплатні правочини;*
  - *реальні та консенсуальні правочини;*
  - *каузальні та абстрактні правочини;*
  - *умовні правочини;*
  - *строкові та безстрокові правочини.*
3. Тлумачення змісту правочину.
4. Умови дійсності правочинів:
  - *вимоги до змісту правочину;*
  - *вимоги до суб'єктів правочину;*

- вимога єдності волі та волевиявлення;
- вимоги до форми правочину;
- вимога реальності правочину та відповідність його інтересам незахищених категорій осіб.

Ситуативні завдання

Вирішіть задачі:

Задача 1

Власник квартири Фоків перед від'їздом у довгочасне відрядження уклав на один рік договір житлового найму зі Стецьком.

Повернувшись із відрядження через два роки, він зажадав від наймача звільнення квартири, але той вимоги не виконав. При цьому пояснив, що за перший рік користування квартирою він розрахувався з наймодавцем безпосередньо. Оскільки через рік вимога про звільнення квартири не була заявлена, він продовжував користуватися житловою площею, відкривши депозитний рахунок у нотаріальній конторі (ст. 537 ЦК України), куди своєчасно вносив платежі. Пасивну ж поведінку (мовчання) Фокіна він розцінив як виявлення волі на укладення нового договору найму житла на невизначений строк і, оскільки іншого житла він не має, спірну квартиру звільняти відмовився.

На судовому засіданні Фокін настоював на тому, що мовчання ніколи не може розцінюватися як правочин і тому вимагав виселення Стецька.

Зробіть висновок у справі. Які форми волевиявлення передбачені цивільним законодавством?

Задача 2

Адвокат Сірчан вирішив подарувати своєму племіннику Роману бібліотеку юридичної літератури до дня закінчення ним навчання на юридичному факультеті. Про своє рішення Сірчан повідомив рідним: дружині та дочці, а також написав листа племіннику Роману.

До моменту передачі книг обдаровуваному дарувальник помер. Донька останнього відмовилась передати бібліотеку Роману та попросила сплатити за неї 1500 гривень. Роман заперечував проти сплати грошей, пославшись на лист, в якому вказувалось, що бібліотеку йому подаровано.

Донька Сірчана послалась на заповіт свого батька, в якому вказано, що вона є спадкоємцем всього майна.

Як вирішити спір, який виник між донькою померлого Сірчана та Романом? В якій формі укладається договір дарування?

Задача 3

При розслідуванні кримінальної справи було встановлено, що Фантамас шахрайським шляхом укладав договори з громадянами про купівлю-продаж предметів старовини за ціною, значно нижчою їх реальної вартості. Усі придбані таким чином картини були виявлені та вилучені.

Громадянин Фантамас помер до закінчення розслідування. Слідчий, керуючись поясненнями потерпілих, повернув їм картини. Спадкоємці Фантамаса заявили позов про повернення вилучених картин, оскільки вина Фантамаса у судовому порядку не встановлена, а кримінальна справа у зв'язку із його смертю закрита.

Вирішити справу.

Задача 4

Лужков уклав з Німченком договір позики на суму 10 тис. гривень. На підтвердження факту отримання позики Лужков видав Німченку боргову розписку із своїм підписом.

Чи можна вважати, що форма договору в даному випадку дотримана? Проаналізуйте ст. 218 та 1047 ЦК України.

Чи змінилася б юридична оцінка ситуації, якщо б однією стороною (тобто, у вигляді розписки) був оформлений договір купівлі-продажу?

Задача 5

Грушко, зважаючи на фізичну ваду — сліпоту, попросив свою сусідку по поверху Антонюк підписати від його імені договір позики на суму 5 тис. гривень з Тишком. Після спливу обумовленого строку дії договору Тишко звернувся з вимогою до Грушка про повернення суми боргу. Грушко відмовився виконати цю вимогу, посилаючись на відсутність коштів. У судовому засіданні з'ясувалось, що підпис Антонюк ніким не завірено, а сама вона вибула на постійне місце проживання до іншого міста.

Чи дотримана форма договору у даній ситуації? Які вимоги закону були порушені? Які правові наслідки?

Задача 6

Нотаріус з'явився на виклик додому для посвідчення заповіту. Родичі спадкодавця дали нотаріусу заповіт, власноручно підписаний спадкодавцем, який на момент приходу нотаріуса був уже непритомний. Нотаріус посвідчив цей заповіт.

Проаналізуйте ситуацію.

Задача 7

Альошина та її колишній чоловік звернулися до нотаріуса з проханням посвідчити укладений між ними правочин (договір), згідно з яким батько не зобов'язаний утримувати своїх неповнолітніх дітей і водночас відмовляється від права на частку у спільно нажитому майні подружжя. Колишня дружина зобов'язувалась не одружуватись повторно до досягнення дітьми повноліття.

Нотаріус відмовився посвідчити даний правочин, мотивуючи тим, що він може бути визнаний недійсним.

Проаналізуйте ситуацію. Ознайомтеся з положеннями Сімейного кодексу України.

Задача 8

Дієздатний громадянин Фонвізін дізнався, що його сусідові, 16-літньому Борису, дісталась у спадок від дідуся ваза роботи відомого автора, звернувся до Бориса з пропозицією продати йому вазу. Договір купівлі-продажу було укладено без відома батьків Бориса.

Через деякий час, пошкодивши вазу, що призвело до зменшення її естетичної цінності та вартості, Фонвізін вирішив звернутись до суду з заявою про визнання правочину недійсним на підставі ст. 222 ЦК України.

Проаналізуйте ситуацію.

Задача 9

Гришук за договором купівлі-продажу переселився у квартиру, в якій до продажу проживав Сом. Незабаром з'ясувалося, що квартира волога, перекриття під паркетом погнило, горизонтальна гідроізоляція має дефекти, на стінах виявлено грибок.

У судовому засіданні було встановлено, що про вказані недоліки Сом знав, напередодні продажу провів ремонт, завдяки чому була прихована вологість стін.

Проаналізуйте ситуацію. Спрогнозуйте правові наслідки.

Задача 10

Петро заповів усе своє майно, зокрема, і будинок, своєму брату Івану. Заповіт було складено і підписано на прохання Петра медичною сестрою лікарні, де він знаходився на лікуванні у стаціонарі. Дата і місце складання заповіту не вказані. Після смерті Петра його дружина подала позов про визнання заповіту недійсним.

Яка форма заповіту? Як обґрунтувати позовні вимоги дружини Петра? Яке рішення повинен винести суд?

Задача 11

Після смерті Трушкевича на його спадщину претендували дві його дочки — Ірина та Анжела. Маючи намір отримати все майно, Ірина стала вимагати, щоб сестра відмовилася від своєї частки на її користь, погрожуючи в іншому випадку розголосити сімейну таємницю останньої. Анжела, підкорившись вимогам сестри, подала заяву до нотаріальної контори про відмову від спадщини на користь Ірини. Незабаром після видачі нотаріусом на ім'я Ірини свідоцтва про спадщину Анжела змінила своє рішення та звернулася до суду з заявою, в якій поставила питання про недійсність своєї відмови від спадщини та про визнання за нею права власності на частку у спадщині.

Як повинна вирішитися справа? Зробіть аргументований висновок у справі.

Задача 12

Суркова влітку 2015 р. купила у Валуєвої будинок. Договір було укладено письмово, але у нотаріуса посвідчено не було. Через рік Суркова звернулася до нотаріуса з проханням посвідчити договір дарування цього будинку на користь своєї племінниці, однак нотаріус відмовився, пояснивши, що Суркова за «домашньою угодою» не набула права власності на будинок, а тому й не має права ним розпоряджатися.

Тоді Суркова звернулася до Валуєвої з проханням з'явитися до нотаріуса та посвідчити договір купівлі-продажу будинку, але остання зажадала доплати великої суми, оскільки гроші за останній рік значно знецінились. Не отримавши від покупця згоди на свої вимоги, Валуєва від нотаріального посвідчення договору стала ухилятися.

Суркова звернулася за юридичною допомогою до адвоката. Від імені останнього зробіть висновок у справі, проаналізувавши правила ст. 209, 219 ЦК України.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: юридичний факти; юридичний (фактичний) склад; правочин; види правочинів; односторонні, дво- та багатосторонні правочини; відплатні та безоплатні правочини; реальні та консенсуальні правочини; каузальні та абстрактні правочини; умовні правочини; строкові та безстрокові правочини; тлумачення змісту правочину; умови дійсності правочинів; вимоги до змісту правочину; вимоги до суб'єктів правочину; єдність волі та волевиявлення; форма правочину; конклюдентні дії; мовчання; усна форма правочину; письмова форма правочину; нотаріальне посвідчення; державна реєстрація правочину.

Для засвоєння матеріалу теми обов'язково слід ознайомитися з наступними нормативними актами:

Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV;

Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 р. № 9;

Семінарське заняття 6

Теми 11 - 12. Цивільно-правова відповідальність. Строки та терміни у цивільному праві.

Питання для усного опитування та дискусії

1. Поняття, функції, види та суб'єкти цивільно-правової відповідальності.
2. Підстава та умови цивільно-правової відповідальності.
3. Підстави звільнення від цивільно-правової відповідальності.
4. Поняття, значення, правила обчислення строків (термінів) у цивільному праві.
5. Класифікація строків у цивільному праві:
  - залежно від того, хто їх встановив;

- за правовими наслідками;
  - за характером їх визначення (імперативні та диспозитивні; абсолютно визначні, відносно визначні та невизначені; загальні та спеціальні);
  - за призначенням строків (строки здійснення прав, строки виконання обов'язків, строки захисту цивільних прав).
6. Позовна давність:
- поняття та значення;
  - початок перебігу позовної давності. Види строків позовної давності;
  - зупинення та переривання перебігу позовної давності;
  - поновлення позовної давності.

Ситуативні завдання

Вирішіть задачі:

Задача 1

Мироненко на стоянці таксі біля автовокзалу № 2 сів у таксі і попросив шофера Остапчука відвезти його у с. Червона Зірка. Шофер відмовився виконати його прохання, посилаючись на серцевий напад, і вийшов з машини до аптеки за медикаментами, залишивши ключ запалювання. Скориставшись тим, що машина без нагляду, Мироненко сів за кермо і поїхав по вул. Індустріальній. Проїхавши метрів 400-500, він учинив наїзд на машину Петрова, що стояла на узбіччі.

Внаслідок наїзду таксомоторному парку та Петрову було заподіяно шкоду. Петров звернувся з позовом про стягнення з таксомоторного парку та Мироненка 6.700 грн. (вартість ремонту автомобіля). Хмельницький міськрайонний суд стягнув з Мироненка на користь Петрова 6.700 грн., звільнивши таксомоторний парк від майнової відповідальності.

Не погодившись із рішенням суду, посилаючись на те, що шкоду повинен відшкодувати власник джерела підвищеної небезпеки, Мироненко оскаржив рішення суду.

Проаналізуйте на цьому прикладі підставу, умови та розмір відповідальності. Які особливості відповідальності у даному випадку? Як слід вирішити цю справу?

Задача 2

За вироком суду Лис, Білка та Кіт були притягнуті до кримінальної відповідальності за пограбування магазину, а гр. Носоріг — за приховання вказаного злочину.

Магазин було пограбовано двічі. Перше пограбування (на суму 1800 грн.) вчинили Лис, Білка і Кіт, а друге (на суму 900 грн.) — Лис і Білка. Про ці пограбування знав Носоріг. Організатором пограбування був Лис. Розглянувши кримінальну справу та одночасно цивільний позов, суд у вирокі вказав: цивільний позов торговельного дому «Укрсибінкор» задовольнити у сумі 2700 грн., стягнувши цю суму із засуджених солідарно.

Повна сума збитків була стягнута з гр. Лиса, який потім звернувся до суду з позовом до інших засуджених про стягнення з них на його користь 2125 грн. У заперечення на позов Білка і Кіт показали на невірне стягнення збитків у солідарному порядку, тому що Лис як організатор пограбування повинен нести відповідальність у більшому розмірі, ніж вони.

Носоріг взагалі не згоден відшкодувати збитки, оскільки не брав участі у пограбуванні. Розгляньте доводи, наведені у вирокі суду та скаргах засуджених.

Чи є умови для солідарної відповідальності? Які умови для пред'явлення регресних вимог?

Задача 3

Хоменко (власник автомобіля «Волга-4») по дорозі на роботу у листопаді 2015 р. учинив наїзд на одинадцятирічну Марину С., завдавши їй тяжких пошкоджень. Порушена проти Хоменка кримінальна справа була припинена за відсутністю у його діяннях складу злочину. Громадянин Славко, батько Марини, у квітні 2016 р. звернувся до суду з позовом до Хоменка про стягнення 3 тис. грн. (вартість приведеного у непридатність одягу; вартість санаторно-курортної путівки; вартість проїзду позивача до місця лікування його доньки і назад; сума,

витрачена на додаткове харчування з листопада 2015 р. по квітень 2016 р.). Суд задовольнив позов Славка.

Відповідач оскаржив рішення суду.

Чи правильне рішення прийняв суд? Яка шкода підлягає стягненню?

Задача 4

Згідно з договором контрактації колективне сільськогосподарське підприємство повинно було продати заготконторі у серпні 18 т огірків (по 6 т кожної декади), а цукровому заводу у вересні — 500 т буряків. У зв'язку з тим, що КСП свого зобов'язання не виконало, заготконтора та цукровий завод звернулися до суду з позовом про стягнення на їх користь неустойки та збитків з колективного сільськогосподарського підприємства.

Заперечуючи проти позову, голова КСП зазначив: по-перше, огірки загинули внаслідок сильного граду, який пошкодив 20 серпня всі посіви; по-друге, підприємство не могло виконати зобов'язання щодо здачі буряка у зв'язку з пошкодженням його городніми шкідниками у червні на площі 15 га.

Місцевий суд у позові відмовив, посилаючись на ст. 614 ЦК України. У скарзі завод зазначив, що колективне сільськогосподарське підприємство мало можливість запобігти загибелі посівів, своєчасно обробивши їх отрутохімікатами. Не погодилася з рішенням суду і заготконтора.

Розгляньте доводи сторін. Чи є підстави для звільнення КСП від відповідальності?

Задача 5

За договором перевезення залізниця зобов'язана була доставити товариству «Одяг» три контейнери трикотажних виробів на суму 4000 грн. Через аварію частина вантажу вартістю 2000 грн. стала непридатною, а решта — забрудненою. Внаслідок знижки вартість трикотажу впала до 1000 грн. Залізниця претензію товариства «Одяг» задовольнила у сумі 3000 грн., а частину стягнення недоодержаного планового прибутку в сумі 2000 грн. відхилила.

У зв'язку з цим товариство, посилаючись на ст. 611 ЦК України, просив господарський суд стягнути з залізниці 2 000 грн.

Чи належить задоволенню позов товариства «Одяг»? Визначте, в якому розмірі несе відповідальність залізниця за пошкодження, втрату, недостачу та псування вантажу.

Задача 6

У серпні 2016 р. щодо Орленка, Курбаса та Чобота судом було винесено обвинувальний вирок суду, за яким зазначені особи були засуджені до трьох років позбавлення волі. Вироком суду з них солідарно було стягнуто 5 500 грн. Чобот, взятий під варту після набрання вироком законної сили, сам повністю відшкодував завдану шкоду.

Через деякий час Чобот звернувся до суду з позовом, в якому просив стягнути з Орленка та Курбаса 5 000 грн. солідарно у зв'язку з тим, що він завдав підприємству меншу шкоду. Суд у позові Чобота відмовив.

Чи правомірна відмова у позові? Яка відповідальність солідарних боржників перед іншими боржниками, які виконують солідарний обов'язок?

Задача 7

Тракторний завод уклав договір з меблевим об'єднанням на поставку тари для пакування меблів. У свою чергу об'єднання зобов'язалося поставити заводу тарні ящики, які є матеріалом для виготовлення тари. Проте об'єднання порушило строк виконання прийнятого зобов'язання в частині поставки тарних ящиків. Претензія тарного заводу про стягнення неустойки за прострочення в сумі 2500 грн. об'єднанням була відхилена на тій підставі, що між заводом та об'єднанням було укладено договір поставки, а в ньому передбачена умова, відповідно до якої постачальник за недопоставку продукції не несе відповідальності. Тарний завод, посилаючись на ст. 624 ЦК України, просив господарський суд стягнути з об'єднання 2500 грн. неустойки.

Чи є підстави для звільнення об'єднання від відповідальності? Яке рішення повинен винести господарський суд?

Задача 8

Хмельницьке відділення акціонерної страхової компанії «Оранта» звернулося до суду з позовом до Мушка і Крота — батьків неповнолітніх Сашка (16 років) та Олега (14 років) про стягнення збитків.

Позивач посилався на те, що 18 серпня 2016 р. внаслідок дій згаданих неповнолітніх дітей, які розпалили вогонь у будівельному вагончику і спричинили пожежу, було пошкоджено і знищено майно громадян, які мешкають поряд. За договорами страхування потерпілим було виплачено по 5 000 грн. У зв'язку з цим позивач просив зазначену суму стягнути з відповідача.

Рішенням Хмельницького міськрайонного суду з Мушка та Крота на користь позивача була стягнена солідарно зазначена сума позову.

Чи правильне рішення прийняв суд? Дайте висновок у справі.

Задача 9

Квашин уклав з громадянами Пушкіним та Лиском договір про будівництво гаража. У договорі зазначалося, що позов з приводу відхилень підрядника від умов договору, що погіршують роботу, може бути пред'явлений протягом одного року з дня прийняття роботи.

Встановіть, чи присутні у даному випадку порушення норм, які регулюють позовну давність.

Задача 10

Турова передала 4 листопада 2012 року Баландиній — дочці своєї сусідки — старовинний браслет з діамантами за умов, що Баландіна одягне його на весілля і через 3-4 дні поверне.

11 листопада 2012 року Баландіна повернула браслет, і Турова поклала його до скриньки. Через деякий час, протягом якого Турова не користувалася браслетом, вона виявила, що у браслеті, який мав 5 діамантів, одного не вистачає. Це сталося 25 грудня 2015 року. Лише через півроку, 25 червня 2016 року, Туровій вдалося розшукати Баландіну, яка виїхала з сім'єю з міста. Баландіна зізналася, що у день весілля вона помітила, що один діамант з браслету випав, але знайти його не вдалось.

Оскільки Баландіна відшкодувати вартість діаманта відмовилась, Турова 18 липня 2016 року звернулася до суду.

З якого моменту повинен обраховуватись строк позовної давності? Чи закінчився строк позовної давності у даному випадку? Чи має значення для обрахування строку позовної давності визнання Баландіною факту втрати коштовності?

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: цивільно-правова відповідальність; функції цивільно-правової відповідальності; договірна та недоговірна (деліктна) відповідальність; повна, кратна, обмежена відповідальність; часткова, солідарна, субсидіарна відповідальність; підстава та умови цивільно-правової відповідальності; майнова і моральна (немайнова) шкода; випадок (казус); непереборна сила; форми цивільно-правової відповідальності; відшкодування збитків; сплата неустойки; позовна давність, загальний та спеціальні строки позовної давності, початок перебігу позовної давності, зупинення та переривання перебігу позовної давності, вимоги, на які позовна давність не поширюється.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на положеннях таких нормативних актів:

Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV;

Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31.03.1995 № 4;

Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань : Закон України від 22.11.96 р. № 543/96-ВР.

Семінарське заняття 7

Тема 13. Поняття та види особистих немайнових прав фізичних осіб

Питання для усного опитування та дискусії

1. Поняття та значення особистих немайнових прав у цивільному праві.
2. Класифікація особистих немайнових прав:
  - за носіями (суб'єктами);
  - за підставами набуття особистих немайнових прав фізичних осіб (блага першого рівня, блага другого рівня);
  - за цільовою спрямованістю.
3. Характеристика особистих немайнових прав фізичних осіб (кн. 2 ЦК України):
  - особливості особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування фізичної особи;
  - особливості особистих немайнових прав, що забезпечують соціальне буття фізичної особи.

Ситуативні завдання

Вирішіть задачі:

Задача 1

Юдіна, яка має десятирічну дочку від першого шлюбу, вирішила вдруге вийти заміж за Сергія Попова. Попов постановив перед нею кілька умов, поряд з іншими була вимога змінити прізвище та по-батькові її доньки Ірини. Попов хотів, щоб доньку Юдіної звали Іриною Сергіївною Поповою. Ірина, яка часто бачилася зі своїм рідним батьком, не хотіла міняти прізвище та по-батькові.

В яких випадках можлива зміна прізвища та по-батькові дитини? Чи необхідна при цьому згода рідного батька дитини і самої дитини?

Задача 2

Суркова повідомила Мурзіну про те, що її неповнолітня дочка наче зробила аборт. Мурзіна подала заяву до суду про спростування неправдивої інформації.

Дайте правову оцінку ситуації.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: особисте немайнове право (благо); система особистих немайнових прав фізичної особи; особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи; особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи, зміст особистих немайнових прав, особливості здійснення особистих немайнових прав у цивільному праві.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

особливості здійснення особистих немайнових прав юридичними особами та публічно-правовими утвореннями;

категорія «таємниця» у цивільному праві;

репродуктивні права;

особисті немайнові права фізичної особи в сфері приватного життя.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на вивченні наступних нормативних актів:

Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV;

Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР;

Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р.;

Європейська конвенція про захист прав і основних свобод людини від 04.11.1950 р.

Семінарське заняття 8

Тема 14. Загальні положення про право власності та інші речові права

Питання для усного опитування та дискусії

1. Поняття та зміст права власності.
2. Форми та види власності:
  - *власність Українського народу; приватна власність; державна власність; комунальна власність;*
  - *спільна сумісна власність; спільна часткова власність.*
3. Підстави набуття та припинення права власності.
4. Поняття, ознаки та види речових прав на чуже майно.

Ситуативні завдання

Вирішіть задачі:

Задача № 1

Райвиконком прийняв рішення про взяття на облік безхазяйного будинку та іншого майна, серед якого було 2 картини відомого художника. Підставою для такого рішення стало те, що власник майна невідомий і не сплачує обов'язкові платежі і податки. Через два місяці після цього до виконкому звернувся Репін, який стверджував, що власником цього майна є його брат, місцезнаходження якого йому зараз невідоме, але рік тому він отримав від нього листа з м. Мурманська.

Голова райвиконкому пояснив Репіну, що з дня винесення рішення виконкому майно стало комунальною власністю.

Репін звернувся до юриста з такими питаннями:

1. *Яке майно вважається безхазяйним і у якому порядку воно може надходити у комунальну власність?*
  2. *Чи може брат власника звернутися до суду про повернення йому майна?*
  3. *Чи відповідає закону твердження голови виконкому, що картини перейшли б у власність територіальної громади навіть і тоді, якщо би брат проживав у своєму будинку?*
- Як слід вирішити справу?*

Задача № 2

Зі стада фермерського господарства (ФГ) «Ранок» пропало 20 корів з товарним клеймом. Через 7 місяців ці корови були знайдені у сільськогосподарському кооперативі (СГК) «Жовтень».

ФГ «Ранок» звернулося до адміністрації СГК «Жовтень» з вимогою повернути корів, але адміністрація відмовилась зробити це, посилаючись на ст. 341 ЦК України, згідно з якою, на її думку, корови стали власністю кооператива, оскільки вони прибули до стада СГК «Жовтень», про що було складено акт, і СГК «Жовтень» утримував їх більш ніж шість місяців.

Як слід вирішити справу?

Задача № 3

Мешканцю м. Хмельницького Супову на праві приватної власності належав будинок, розташований на околиці міста. Цей будинок бажав придбати у нього за 100 тис. грн. Безбородий, мешканець смт. Ярмолинці. 5 жовтня 2016 р. Супов та Безбородов уклали договір купівлі-продажу будинку у нотаріальній конторі, де Безбородий передав Супову 50 тис. грн., а решту (50 тис. грн.) за застереженням, зафіксованим у нотаріально посвідченому договорі Безбородий обіцяв передати 20 жовтня 2016 р., у день переїзду у будинок для проживання.

8 жовтня у місці розташування будинку стався вибух газу у газомережі та будинок повністю згорів. Безбородий звернувся з позовом про витребування у Супова 50 тис. грн. У свою чергу Супов заявив зустрічний позов до Безбородого, вважаючи, що власником будинку став останній.

На яке питання теми розраховане завдання? Що слід розуміти під передачею набувачеві? Хто несе ризик випадкової загибелі та пошкодження речі?

Задача № 4

Між власниками сусідніх земельних ділянок виник спір, хто має право на збір плодів фруктових дерев, коріння яких розташовані на одній ділянці, а гілки з плодами звішуються на іншу ділянку. Власник ділянки, на якій ростуть дерева, наполягав на тому, що право збору плодів належить йому, оскільки саме коріння живлять дерево. Власник сусідньої ділянки вважав, що його влада поширюється не тільки на поверхню земельної ділянки, а й на все, що простягається над нею. До того ж плоди дозрівають завдяки сонячним променям, що падають на його ділянку, а він зовсім не зобов'язаний допускати сусіда на свою ділянку для збору плодів.

Як вирішити суперечку?

Задача № 5

Акціонерне товариство (АТ) «Хлібороб» закупило у сільськогосподарського кооперативу (СГК) 2 тони насінневої картоплі, повністю за неї розрахувавшись. Оскільки закупівля картоплі відбувалася взимку, сторони домовилися до весни залишити картоплю у СГК, щоб не підморозити насінневий матеріал при транспортуванні. Навесні, однак, внаслідок небувалого у цій місцевості паводку склад, в якому зберігалася насіннева картопля, зокрема й закуплена АТ, виявився затопленим водою, і картопля стала непридатною для посадки.

АТ зажадало від СГК або повернути за картоплю грошей за ринковими цінами на день сплати, або виділити для посадки таку ж кількість картоплі того ж сорту. СГК обидва ці вимоги відхилив, вважаючи, що куплена картопля була залишена йому на зберігання, а тому ризик пошкодження картоплі повинен нести покупець. Не може СГК виділити АТ для посадки й іншої картоплі, тому що внаслідок загибелі картоплі він сам залишився без насінневого матеріалу і змушений буде одержати картоплю з державних резервів. До того ж, навіть якби СГК і зміг би отримати для АТ додаткову кількість картоплі, то АТ повинне було б за неї заплатити.

Оскільки сторони не дійшли згоди, справа була передана до господарського суду. Як її вирішити?

Задача № 6

Ні підставі рішення районної ради у всіх мисливців району працівниками міліції була вилучена мисливська зброя і взята під охорону. Під виглядом боротьби з розповсюдженням хвороб домашніх тварин було прийнято рішення про знищення бродячих кішок та собак. У деяких громадян з різних підстав були знищені собаки цінних порід.

Дайте правовий аналіз ситуації.

Задача № 7

В українське посольство у Франції звернувся французький громадянин Степанов. Він заявив, що до жовтневої революції 1917 р. його батькові на території України належала фабрика, яка була націоналізована за контрреволюційний саботаж. Батько Степанова до кримінальної відповідальності, однак, не притягувався. Йому вдалося виїхати до Франції, де Степанов і народився. Батько після революції зарив на території фабрики золоті монети, помістивши їх у скриньку, стійкої до корозії. Батько помер. Степанов пред'явив документи, що підтверджують, що фабрика дійсно належала його батькові. Він також сказав, що має план, за яким може бути знайдений ящик з золотими монетами.

Як єдиний спадкоємець Степанов зажадав повернення фабрики або виплати йому компенсації. Крім того, він заявив, що готовий вказати місце знаходження монет за умови передачі йому половини монет.

Яку відповідь належить йому дати ?

Задача № 8

При вступі у шлюб подружжя уклало між собою шлюбний договір, згідно із яким набуто кожним з них майно під час шлюбу є особистою приватною власністю.

Під час спільного життя чоловік успішно займався підприємницькою діяльністю і за рахунок отриманих доходів придбав цінне майно (зокрема, дачу, машину, картини, антикваріат, відеоапаратуру). Дружина присвятила себе веденню домашнього господарства та вихованню дітей.

Після декількох років спільного життя шлюб розпався. Розірвавши шлюб, подружжя роз'їхалися, причому двоє малолітніх дітей залишилися з матір'ю. При поділі майна дружина, пам'ятаючи про умови шлюбного контракту та побоюючись, що чоловік відмовить їй у виплаті коштів на утримання дітей, взяла з собою лише найнеобхідніше - одяг, речі першої необхідності, запаси продуктів.

Через три роки після розірвання шлюбу дружина за порадою адвоката поставила перед колишнім чоловіком питання про поділ решти майна. Він відповів відмовою, мотивувавши тим, що:

- по-перше, у період шлюбу утримував дружину та дітей;
  - по-друге, за умовами договору все майно, що виходить за межі необхідного для забезпечення сім'ї, належить йому;
  - по-третє, поділ майна вже зроблений;
  - і по-четверте, дружина пропустила строк для пред'явлення до нього будь-яких вимог.
- У даний час у нього є нова сім'я і він повинен думати про те, як її забезпечити.

Як вирішити спір? Для розв'язання задачі використайте положення Сімейного кодексу України про майно подружжя та шлюбний договір.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: речові права, власність, право власності, володіння, користування, розпорядження, форма права власності.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на з'ясуванні таких питань: 1) поняття права власності; 2) право власності як інститут цивільного права; 3) право власності як речове право; 4) зміст права власності; 5) форми права власності.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту обов'язково слід ознайомитися з наступними нормативними актами:

Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV;

Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності: Закон України від 17.11.2009 р. № 1559-VI;

Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності: Закон України від 03.03.1998 № 147/98-ВР;

Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21.09.2006 р. № 185-V;

Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР;

Про Фонд державного майна України : Закон України від 09.12.2011 № 4107-VI;

Про особливості управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі : Закон України від 16.06.2011 № 3531-VI.

Семінарське заняття 9

Тема 15. Загальні положення про право інтелектуальної власності. Авторське право і суміжні права

Питання для усного опитування та дискусії

1. Поняття та система права інтелектуальної власності.
2. Поняття та джерела авторського права.
3. Об'єкти та суб'єкти авторського права.

4. Зміст суб'єктивного авторського права:
  - *особисті немайнові права автора;*
  - *майнові права автора;*
  - *строк дії авторського права.*
5. Поняття суміжних прав. Їх співвідношення з авторським правом.
6. Об'єкти, суб'єкти суміжних прав.
7. Зміст суб'єктивних суміжних прав:
  - *зміст суміжних прав виконавця;*
  - *зміст суміжних прав виробника фонограми;*
  - *зміст суміжних прав організації мовлення;*
  - *строк використання об'єктів суміжних прав.*

Ситуативні завдання

Вирішіть задачі:

Задача № 1

У січні 2016 р. у Хмельницький міськрайонний суд звернувся з позовом художник-кераміст Буркін. Позивач просив визнати його автором ваз, які випускав керамічний завод та заборонити їх випуск, а також відшкодувати шкоду, заподіяну неправомірними діями відповідача у розмірі 10 тис. грн.

Комплексна художньо-технологічна експертиза, проведена філією академії мистецтв та представником Державної служби інтелектуальної власності встановила, що відповідач без відома автора з 2012 року випускав вази, використовуючи форми та інші розробки Буркіна.

Відповідач позову не визнав. Представник відповідача у судовому засіданні пояснив, що декоративне оформлення ваз, які випускав завод, було істотно змінено.

Проаналізуйте ситуацію та дайте відповіді на питання:

Чи порушив завод авторські права Буркіна? Які вимоги позивача повинні бути задоволені і чому? Чи вправі суд заборонити випуск керамічним заводом ваз, автором яких є Буркін?

Задача № 2

У Хмельницький міськрайонний суд звернувся з позовною заявою Курочкін. Позивач зазначав, що він є автором архітектурного комплексу, будівельні роботи по спорудженню якого у повному обсязі давно завершені. Пам'ятник урочисто відкрито у день міста в присутності мешканців міста та гостей.

Оскільки міськвиконком міста відмовився виплатити авторський гонорар, позивач просив суд стягти з відповідача 140 тис. грн. Пізніше позивач збільшив свої позовні вимоги до 400 тис. грн.

Представник відповідача позову не визнав та обґрунтовував це тим, що:

1) міськвиконком міста договору з автором на створення пам'ятника не укладав, а тому не має жодних підстав і для виплати авторові авторського гонорару;

2) замовником збудованого комплексу виступала обласна Рада, а спорудження велось переважно за рахунок коштів пожертвувачів, міськвиконком виділив лише земельну ділянку під пам'ятник та здійснював організаційну роботу;

3) будівництво комплексу ще не завершено, оскільки офіційної передачі на баланс міста ще не відбулося.

У судовому засіданні було встановлено, що Державна служба інтелектуальної власності видала Курочкіну свідоцтво про реєстрацію його авторських прав на архітектурний комплекс.

Дайте відповіді на питання і вирішіть спір:

1. *Чи підлягають позовні вимоги Курочкіна задоволенню?*

2. *Чи зобов'язаний автор реєструвати свої твори у Державній сліюбі інтелектуальної власності та які правові наслідки тягне така реєстрація?*

3. *Чи зміниться рішення суду, якщо позивач є працівником організації, яка здійснювала спорудження пам'ятника?*

Задача № 3

Управління Південно-Західної залізниці доручило групі працівників підготувати до видання «Розклад руху приміських поїздів з вокзалу м. Хмельницького».

Упорядник розкладу поїздів із станції «Жмеринка» Іванченко звернувся до юриста за консультацією, чи можна вважати підготований до видання «Розклад» об'єктом авторського права.

Водночас його цікавило, чи поширюється авторське право на підготовлену ним брошуру, в якій викладені основні права і обов'язки пасажирів, які користуються приміським залізничним транспортом. Він має сумнів у цьому, тому що брошура написана на основі діючого законодавства, а у законі про авторське право говориться, що офіційні документи, до яких належать закони, не є об'єктами авторського права.

Яке пояснення повинно бути надано з цих питань? Які вимоги пред'являються до об'єкту авторського права?

Задача № 4

Художник-аматор Зозулін купив у магазині картину художника Якименка та зробив декілька копій, які підготував до продажу. Коли автор картини Якименко з'явився до покупця - художника-аматора Зозуліна, щоб скопіювати свою картину та побачив копії, зроблені із перекрученням кольорового фону, він запропонував ці копії знищити.

Зозулін не погодився з цією пропозицією та заявив, що він придбав картину у магазині, став її власником та як власник може розпоряджатися нею на власний розсуд. Тому він відмовляє авторові у копіюванні його картини.

Автор (Якименко) звернувся до суду за захистом своїх прав.

Які способи захисту можуть бути використані у даному випадку? Яке рішення повинен винести суд?

Задача № 5

Два автори створили малюнки, які були використані при випуску швейних виробів. Автори почали вимагати від адміністрації підприємства укладення з ними договору на використання їх малюнків, посилаючись на те, що на усі твори, зокрема й створені у порядку виконання службового завдання, авторське право належить самим авторам.

Адміністрація відхилила вимоги авторів, вказуючи на те, що у трудовому договорі прямо записано, що право на використання всіх творчих результатів праці авторів належить роботодавцю.

Хто правий у цьому спорі? Які права авторів службових творів?

Задача № 6

Композитор разом з поетом створили декілька весільних пісень, які були виконані у концертному залі. Видавництво звернулось до авторів з пропозицією про видання цих пісень.

З ким повинен бути укладений цей договір, якщо видавництво має намір водночас видати ноти з текстом, а також ноти і текст окремо? Які види співавторства передбачає закон?

Задача № 7

Позивач Саленко, що працює художником-фотографом звернувся з позовом до відповідача - координатора рекламного відділу торгової фірми «Ніка» про відшкодування шкоди, заподіяної порушенням його авторського права.

Було встановлено, що відповідач без дозволу Саленка використав його творчий об'єкт - художню фотографію жінки для оформлення рекламних плакатів вищезгаданої фірми. Саленко вимагає накласти арешт на зазначену продукцію та стягнути завдані майнові збитки у розмірі 10 тис. грн.

Як необхідно вирішити спір?

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є : авторське право, твір, бази даних, комп'ютерні програми, суміжні права, майнові і особисті немайнові права, фонограма, відеограма, виконання, організація мовлення, організації колективного управління.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на положеннях таких нормативних актів:

- Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV;
- Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 р. № 3792-ХІІ;
- Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 р. № 1756;
- Про видавничу справу: Закон України від 05.06.1997 р. № 318/97-ВР;
- Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні: Закон України від 16.11.1992 р. № 2782-ХІІ;
- Закон України «Про кінематографію» від 13.01.1998 р. № 9/98-ВР.

Семінарське заняття 10

Теми 16 - 17: Загальні положення про зобов'язання. Цивільно-правовий договір

Питання для усного опитування та дискусії

1. Поняття та види зобов'язання. Зміст зобов'язання.
2. Суб'єкти зобов'язань.
3. Поняття і підстави припинення зобов'язань.
4. Поняття, ознаки та види договору.
5. Порядок та стадії укладення договору.
6. Підстави та правові наслідки зміни або розірвання договору.

Ситуативні завдання

Вирішіть задачі:

Задача № 1

Восьмеро громадян стали учасниками командитного товариства «Квочка», взяли в оренду інкубатор та продавали курей. Під час роботи товариства виникли такі запитання:

1. Громадянин Зубок бажає передати право на половину своєї частки у майні дружині та цікавиться: чи набуває вона у такому випадку права та обов'язки, які належали йому як члену товариства?

2. Товариство взяло за договором з банком кредит, але розрахуватись у визначений строк не змогло. Банк пред'явив позов до учасника товариства Бурковського з вимогою про звернення стягнення на майно, що належить йому на праві приватної власності. Бурковський не погодився з вимогами банку та просив суд відмовити у задоволенні позову.

Як повинні бути вирішені дані питання? У чому полягає різниця між зобов'язаннями односторонніми, двосторонніми та зобов'язаннями з множинністю осіб? Дайте поняття часткових, солідарних та субсидіарних зобов'язань. Чи змінилося б рішення у випадку, коли б вказані особи об'єдналися для спільної діяльності та при цьому не створили організацію з правами юридичної особи?

Яке рішення повинен винести суд?

Задача № 2

На прохання свого сусіда та приятеля Вовка Заславський погодився привезти на своїй машині куплений Вовком кольоровий телевізор. Під час поїздки Заславський не справився з керуванням, та машина перевернулася. Водій та пасажир не постраждали, а телевізор розбився.

Вовк почав вимагати від Заславського відшкодувати вартість телевізора. Заславський заперечував проти цього, оскільки на його думку, він хотів надати Вовку суто дружню послугу на прохання самого Вовка, жодного договору вони не уклали, грошей за перевезення він не

отримував і тому жодних зобов'язань між ними не виникло. Крім того, внаслідок аварії шкоду зазнав і сам Заславський, оскільки на ремонт машини йому прийдеться витратити суму набагато більшу, ніж вартість телевізора.

Хто правий у цьому спорі? Чи виникло у даному разі цивільно-правове зобов'язання?

Задача № 3

Козубей для проведення весілля своєї дочки взяв в оренду банкетний зал у ресторані, запросив інструментальний ансамбль, замовив автобус для перевезення запрошених. Великі суми грошей були використані на придбання різноманітних страв та напоїв, щоб на наступний день продовжити весілля вдома. В якості весільного подарунка батьки нареченої купили дві путівки на подорож по Чорному морю у каюті першого класу. Однак у день реєстрації шлюбу наречений Андрушко до органу ДРАЦСу не з'явився. Весілля не відбулося. Гроші, витрачені Козубеєм, повністю повернути не вдалося. Пропали й путівки.

Обурений поведінкою Андрушка Козубей звернувся до нього з позовом про стягнення збитків на суму 10 тис. грн. Заперечуючи проти позову, Андрушко зазначив, що він щиро хотів укласти шлюб, але в останній момент зрозумів, що робить велику помилку. А що стосується витрат, то Козубей взяв їх на себе добровільно, тому жодних зобов'язань перед ними він не має. Суд задовольнив позов Козубея частково та стягнув з Андрушка половину документально засвідчених видатків, оскільки на думку суду, затрати на весілля обидві сторони повинні нести порівну.

Чи правильне рішення виніс суд? Як повинен бути вирішений спір, якщо він виник після 1 січня 2004 року (діє Сімейний кодекс України 2002 р.)?

Як повинен бути вирішений спір, якщо він виник до 1 січня 2004 року (діяв Кодекс про шлюб та сім'ю України 1968 р.)?

Задача № 4

Власник житлового будинку Кирилов поїхав у відпустку та попросив свого сусіда Микитюка придивитися за будинком. Останній погодився. Через кілька днів після від'їзду Кирилова його будинок у результаті урагану сильно постраждав: була повалена телевізійна антена, пошкоджений дах, вибите скло у вікнах. Багато руйнувань було заподіяно і всередині будинку. Після того як ураган припинився, Микитюк навів лад у будинку сусіда. Він встановив антену, вставив скло у вікна, відремонтував дах та прибрав всередині будинку.

Після повернення Кирилова Микитюк попросив відшкодувати йому витрати, понесені ним у зв'язку з усуненням наслідків урагану у будинку Кирилова. Останній не погодився з цим, оскільки він просив Миколаєва тільки доглянути за будинком, але не доручав йому робити жодних ремонтних робіт. До того ж цього року Кирилов збирається зробити капітальний ремонт будинку, і йому все доведеться переробляти.

Хто правий у цій суперечці? Чи врегульовані дані відносини цивільним законодавством України?

Задача № 5

Для придбання автомашини у Фірсова не вистачало 1 000 грн., які він взяв у борг під розписку у свого батька з обов'язком повернути борг через 2 роки. Через рік батько Фірсова помер. Після його смерті був оприлюднений заповіт, за яким єдиним спадкоємцем був призначений його син - Фірсов.

Яка доля грошового зобов'язання Фірсова?

Задача № 6

Художник Прохоров прийняв на себе зобов'язання на протязі року написати портрет Сорокіна. Виконавши лише половину роботи, художник помер. Син художника, будучи його спадкоємцем, почав вимагати від Сорокіна оплатити вартість виконаної Прохоровим частини роботи. Сорокін відмовився виконати вимогу, посилаючись на незавершеність роботи. Син художника для вирішення спору звернувся до суду.

Яке рішення повинен винести суд?

Задача № 7

У вересні 2016 р. Баландіна подала позов до Груздева про стягнення з нього 1 000 грн. У позовній заяві вона зазначила, що 15 травня 2015 р. Груздев купив у неї за 2 000 грн. золотий годинник, але заплатив лише 1 000 грн., а на суму, що залишилась, видав позикову розписку, в якій зобов'язався повернути борг не пізніше 1 серпня 2015 р.

Однак борг своєчасно не повернув, мотивуючи несплату тим, що Баландіна у свій час не повернула борг його батьку, у спадковому листі якого Груздев знайшов розписку, яку видала Баландіна про отримання у борг 1 000 грн. строком на два місяці у квітні 2012 р.

Груздев виявив розписку одразу ж після смерті батька у січні 2013 р., але повернення грошей на протязі усього цього часу не вимагав, хоча збирався це зробити.

Вирішіть спір.

Задача № 8

Ситуація 1. Коровін побачив на вітрині магазину річ, яку виявив бажання придбати. Однак, продавець повідомив, що ця річ не продається.

Чи можна вважати розміщення речі на вітрині магазину офертою?

Ситуація 2. Коровін зайшов до магазину та взяв на вітрині річ, яку виявив бажання придбати і попрямував до каси. По дорозі Коровін ненавмисно випустив річ із рук, яка від падіння розбилася.

Чи виникло у даному випадку договірне зобов'язання між Коровіним та магазином?

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: зобов'язальне право, зобов'язання, кредитор, боржник, договірні зобов'язання, недоговірні зобов'язання, договір, консенсуальний договір, реальний договір, односторонній договір, двосторонній (взаємний) договір, договір на користь третьої особи, основний договір, попередній договір, договір приєднання, непоіменовані (нетипові) договори, публічний договір, зміст договору, істотні умови договору, звичайні умови договору, випадкові умови договору, оферта, оферент, акцепт, акцептант, пролонгація договору.

Під час вивчення зазначеної теми обов'язково слід ознайомитись з такими нормативно-правовими актами:

Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV;

Про товарні біржі: Закон України від 10.12.1991 р. № 1956-XII;

Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV;

Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань: Закон України від 22.11.1996 р. № 543/96-ВР.

1.4. САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

1.4.1. Завдання на самостійну роботу

Блок завдань (БЗ) № 1

Тема 1-2. Цивільне право як галузь права. Джерела цивільного права.

Завдання 1. Скласти схему чи таблицю щодо класифікації джерел цивільного права.

Блок завдань (БЗ) № 2

Тема 3-4. Цивільні правовідносини. Фізичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин

Завдання 1. Навести приклади цивільних правовідносин: 1) речові та зобов'язальні; 2) прості та складні; 3) регулятивні та охоронні; 4) абсолютні та відносні. Бажано підібрати по два-три приклади на кожен різновид.

Завдання 2. Напишіть проект заяви до суду від імені 17-тирічного громадянина, який хоче займатися підприємницькою діяльністю, про надання йому повної цивільної дієздатності для (ч. 3 ст. 35 ЦК України). Умова фабули: батько категорично проти, а мати висловила свою згоду, інші факти придумайте самостійно.

Завдання 3. Визначити спільне та відмінне між опікою та піклуванням, підстави їх розмежування. Викласти у вигляді таблиці. Для виконання використати ЦК України та Сімейний кодекс України.

Блок завдань (БЗ) № 3

Тема 5. Юридичні особи як учасники цивільних правовідносин

Завдання 1. Скласти перелік документів, що подаються заявником для державної реєстрації юридичної особи.

Завдання 2. З'ясувати різницю між філією та представництвом юридичної особи.

Блок завдань (БЗ) № 4

Тема 6. Публічно-правові утворення як учасники цивільних правовідносин

Завдання 1. Дослідити співвідношення статусу держави як носія суверенітету та правового положення держави як суб'єкта цивільного права.

Завдання 2. Визначити поняття «Судовий імунітет держави», з'ясувати види імунітету держави.

Блок завдань (БЗ) № 5

Тема 7. Об'єкти цивільних правовідносин

Завдання 1. З'ясувати види цінних паперів відповідно до ЦК України та Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок».

Завдання 2. Пояснити різницю між такими об'єктами цивільних правовідносин, як *результат робіт та послуги*.

Блок завдань (БЗ) № 6

Тема 8. Підстави виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин

Завдання 1. З'ясувати максимальну кількість видів правочинів та критерії їх поділу.

Завдання 2. Розмежувати поняття «недійсних» та «неукладених правочинів».

Блок завдань (БЗ) № 7

Тема 9-10. Здійснення цивільних прав та виконання цивільних обов'язків. Захист цивільних прав та інтересів

Завдання 1. Розкрити різницю між: обов'язковим, добровільним та комерційним представництвом.

Завдання 2. Знайти різницю між поняттями: «порушення», «невизнання» та «оспорювання» цивільного права.

Блок завдань (БЗ) № 8

Теми 11 - 12. Цивільно-правова відповідальність. Строки та терміни у цивільному праві

Завдання 1. З'ясувати співвідношення понять: «відповідальність», «захист» та «охорона» в цивільному праві.

Завдання 2. Виявити різницю між *зупиненням* та *перериванням* перебігу строку позовної давності.

Блок завдань (БЗ) № 9

Тема 13. Поняття та види особистих немайнових прав фізичних осіб

Завдання 1. Охарактеризувати спеціальні способи захисту особистих немайнових прав.

Завдання 2. Скласти перелік особистих немайнових прав інших суб'єктів цивільного права (окрім фізичних осіб).

Блок завдань (БЗ) № 10

Тема 14. Загальні положення про право власності та інші речові права

(виконується на семінар № 8)

Завдання 1. Письмово розкрити різницю між поняттями «ідеальна частка» та «реальна частка» у праві спільної власності.

Завдання 2. Проаналізувати види повноважень співвласників у праві спільної часткової власності.

Завдання 3. Скласти таблицю «Співвідношення права власності та речових прав на чуже майно».

Завдання 4. Розкрити зміст понять: «особистий сервітут», «узуфрукт» та «узус».

Блок завдань (БЗ) № 11

Тема 15. Загальні положення про право інтелектуальної власності. Авторське право і суміжні права

Завдання 1. Скласти таблицю «Об'єкти авторського права і суміжних прав».

Завдання 2. Викласти співвідношення між авторськими і суміжними правами.

Завдання 3. Визначіть, чи є об'єктами охорони авторського права названі результати творчої діяльності: 1) модель торгового кіоску, розроблена художником Мушком.; 2) комп'ютерна програма, розроблена оператором Піфагором згідно з плановим завданням фірми «РРС»; 3) музика композитора Маркова, підібрана на слова Пушкіна; 4) постановка балету «Лебедине озеро» балетмейстером Мусіякою; 5) запис альбому співака Поплавського; 6) збірник законодавства з питань авторського права.

Блок завдань (БЗ) № 12

Теми 16 - 17: Загальні положення про зобов'язання. Цивільно-правовий договір

Завдання 1. Знайти різницю між *дольовими*, *солідарними* та *субсидіарними* зобов'язаннями.

Завдання 2. Скласти таблицю «Система способів забезпечення виконання зобов'язань».

Завдання 3. Знайти різницю між *закладом* та *іпотекою* як видами застави.

Завдання 4. Розкрити різницю між істотними, типовими, звичайними та випадковими умовами договору.

1.4.2. Вимоги до виконання та оформлення студентами індивідуальних завдань (самостійної роботи)

Індивідуальним завданням студента є завдання для самостійної роботи, яке виконується кожним студентом індивідуально. Для студентів денної форми навчання воно виконується у межах годин, відведених для самостійної роботи студента. Індивідуальні завдання виконуються усіма студентами під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі. Це основний засіб оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

Індивідуальні завдання кожним студентом здійснюються протягом семестру у письмовому вигляді на аркушах А-4, які послідовно вкладаються папку зі швидкозшивачем(без файлів!). Робота починається з титульного аркуша. Нумерація аркушів роботи починається з титульного аркуша. Номер на титульному аркуші не проставляється. Титульний аркуш оформляється за зразком 1.

Другим аркушем у папці є Зміст, у якому зазначається вид робіт та в окремій колонці – сторінка папки, на якій розташоване відповідне виконане студентом завдання. Зміст оформляється за зразком 2.

Технічні вимоги: текст має бути набраний шрифтом Times New Roman, 14 кеглем через 1,5 інтервали. Поля: верхнє – 2,0 см, нижнє – 2,0 см, ліве – 3,0 см, праве – 1,0 см. Зверху кожної сторінки у колонтитулі повинно бути зазначено на назву теми.

Виконані індивідуальні завдання по кожній темі студент обов'язково повинен приносити на семінар з відповідної теми, на якій завдання оцінюється викладачем. Якщо завдання не виконане студентом, викладач у той же день виставляє 0 балів. Якщо по одній темі проводиться декілька семінарів, індивідуальні завдання виконуються на перший з них, якщо інше не зазначене в самому завданні. Індивідуальні завдання виконуються за висунутими вимогами, єдиними для усіх студентів.

**ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра цивільного права та процесу**

**Самостійна робота з
ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА**

Виконав:

Перевірив:

**Хмельницький
2019**

1. 5. ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі заліку.

1.5.1. Питання для підсумкового контролю

1. Поняття, предмет та метод цивільного права.
2. Принципи, система та функції цивільного права.
3. Поняття та джерела цивільного права.
4. Прогалини у цивільному законодавстві. Аналогія закону і аналогія права в цивільно-правових відносинах.
5. Поняття, загальна характеристика та класифікація цивільних правовідносин.
6. Фізична особа як суб'єкт цивільного права. Правоздатність фізичної особи.
7. Дієздатність фізичної особи.
8. Підстави, порядок і наслідки обмеження громадянина в дієздатності.
9. Визнання фізичної особи недієздатною.
10. Підстави, порядок і правові наслідки визнання фізичної особи безвісно відсутньою.
11. Підстави, порядок і правові наслідки оголошення фізичної особи померлою.
12. Поняття та значення опіки і піклування. Вимоги до опікунів (піклувальників).
13. Фізична особа-підприємець як суб'єкт цивільних правовідносин.
14. Поняття та ознаки юридичної особи.
15. Порядок і способи створення юридичних осіб.
16. Державна реєстрація юридичних осіб та її правове значення.
17. Класифікація юридичних осіб. Організаційно-правові форми юридичних осіб.
18. Поняття та види господарських товариств.
19. Підстави, порядок та наслідки припинення юридичних осіб.
20. Неспроможність (банкрутство) юридичних осіб. Санація.
21. Поняття і порядок участі публічно-правових утворень у цивільних правовідносинах.
22. Поняття та види об'єктів цивільних правовідносин.
23. Речі як об'єкти цивільних правовідносин. Класифікація речей.
24. Особисті немайнові права, які забезпечують природне існування фізичної особи.
25. Особисті немайнові права, які забезпечують соціальне буття фізичної особи.
26. Поняття та види правочинів.
27. Форма правочинів. Наслідки недотримання форми правочинів.
28. Поняття та підстави недійсності правочинів. Нікчемні та оспорювані правочини.
29. Правові наслідки недійсності правочинів. Недійсність частини правочину.
30. Поняття та види представництва. Повноваження представника.
31. Поняття і форма довіреності. Види і строк довіреності.
32. Поняття та види цивільних строків (термінів). Порядок обчислення строків у цивільному праві.
33. Позовна давність та її строки. Вимоги, на які позовна давність не поширюється.
34. Зупинення та переривання перебігу строків позовної давності
35. Підстави (способи) виникнення права власності.
36. Підстави (способи) припинення права власності.
37. Спільна часткова власність.
38. Спільна сумісна власність.
39. Право володіння чужим майном.
40. Сервітут.
41. Емфітевзис. Суперфіцій.
42. Віндикаційний позов.
43. Негаторний позов. Позов про визнання права власності.
44. Поняття авторського права, об'єкти та суб'єкти авторських відносин.

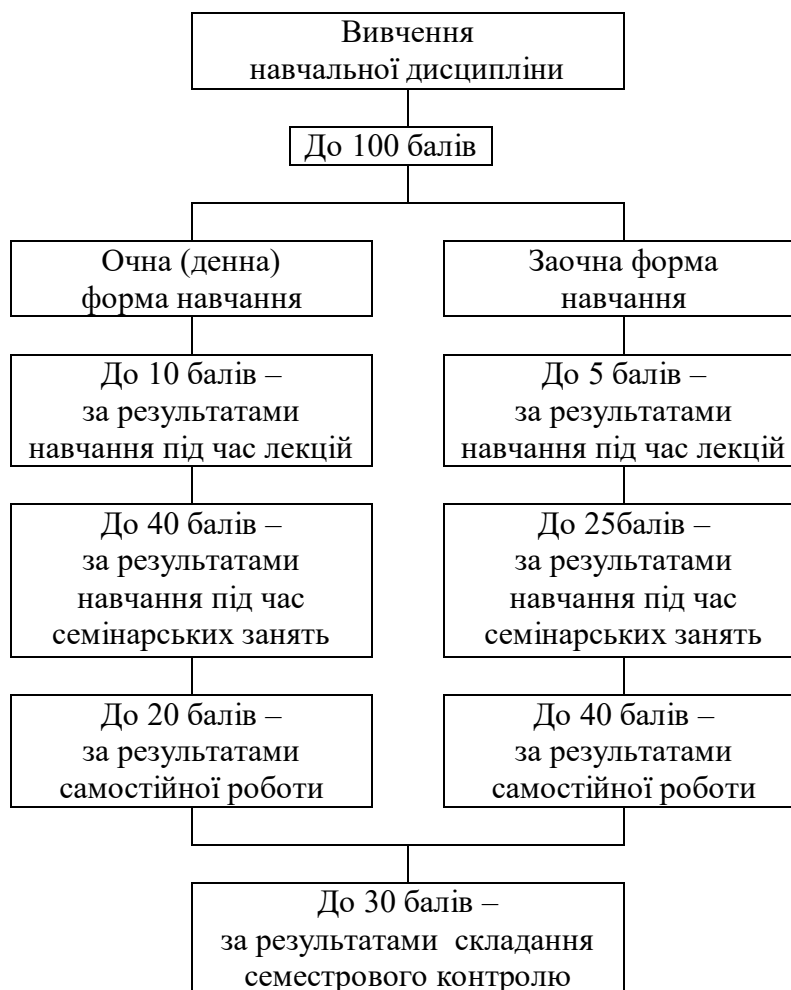
45. Суміжні права.
46. Поняття та склад зобов'язання. Система зобов'язань у цивільному праві.
47. Підстави виникнення та припинення зобов'язань.
48. Поняття та система цивільно-правових договорів.
49. Укладення, зміна, розірвання цивільно-правового договору.
50. Місце, спосіб, строк та суб'єкти виконання зобов'язання.
51. Застава. Іпотека.
52. Завдаток, притримання, гарантія та порука як способи забезпечення виконання зобов'язань.
53. Неустойка.
54. Поняття, значення та види цивільно-правової відповідальності.
55. Підстава та умови цивільно-правової відповідальності.

1.5.2. Приклад залікового білету

1. Поняття, предмет та метод цивільного права.
2. Форма правочинів. Наслідки недотримання форми правочинів.

2. СХЕМА НАРАХУВАННЯ БАЛІВ

2.1. Нарахування балів студентам з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:

2.2. Обсяг балів, здобутих студентом під час лекцій з навчальної дисципліни, обчислюється у пропорційному співвідношенні кількості відвіданих лекцій і кількості лекцій, передбачених навчальним планом, і визначається згідно з додатками 1 і 2 до Положення про організацію

освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова.

З цієї навчальної дисципліни передбачено проведення 13 лекційних занять за денною формою навчання.

Отже, студент може набрати під час лекцій таку кількість балів:

№ з/п	Форма навчання	Кількість лекцій за планом	Кількість відвіданих лекцій												
			1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
1.	Денна	13	0,8	1,5	2,3	3,1	3,8	4,6	5,4	6,2	6,9	7,7	8,5	9,2	10

2.3. Обсяг балів, здобутих студентом під час семінарських занять, обчислюється за сумою балів, здобутих під час кожного із занять, передбачених навчальним планом, і визначається згідно з додатком 3 до Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова.

2.4. Обсяг балів, здобутих студентом за самостійну роботу (індивідуальні завдання), обчислюється за сумою балів, здобутих за виконання кожного із цих завдань у таких межах:

Загальна кількість балів за самостійну роботу за семестр	Кількість завдань семестр	Блоків (БЗ) за	Макс. кількість балів за кожну тему
20	12		1,7

3. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Тема 1-2. Цивільне право як галузь права. Джерела цивільного права

1. Азімов Ч. Про предмет і метод цивільного права. Вісник Академії правових наук України. 1999. № 1. С. 18-22.
2. Актуальні проблеми приватного права : практикум / Менів Л. Д., Амеліна А. С., Білоус Т. Й. та ін. ; за заг. ред. Л. Д. Менів. Ірпінь : Університет ДФС України, 2018. 200 с.
3. Басай О.В. Диспозитивність як принцип цивільного права України. Порівняльно-аналітичне право. № 1. С.89-92.
4. Бірюкова А.Г. Правова природа звичаю ділового обороту як джерела права. Порівняльно-аналітичне право: електрон, наук, фахове вид. 2018. № 3. С. 102-104.
5. Бірюкова А.Г. Співвідношення приватного та публічного права : дуалістичний. Право та суспільство. 2018. № 4. С. 76 - 80.
6. Бориславська М. В. Окремі питання місця і ролі сучасного цивільного права в системі права України. Університетські наукові записки. 2008. № 4. С. 114-117.
7. Водний кодекс України від 06.06.1995 р. ВВР. 1995. № 24. Ст. 189.
8. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. ОВУ. 2003. № 11. Ст. 462.
9. Житловий кодекс Української РСР від 30.06.1983 р. ВВР. 1983. Додаток до № 28. Ст.573.
10. Земельний кодекс України від 20.10.2001 р. ОВУ. 2001. № 2001. № 46. Ст. 2038.
11. Кузнєцова Н. Проблеми співвідношення земельного та цивільного законодавства при вирішенні господарських спорів з питань земельних відносин. Право України. 2009. № 9. С.19-21.
12. Майданик Р. А. Розвиток приватного права України : монографія. К. : Алерта, 2016. С.59-60.
13. Майданик Р. Правовий звичай як джерело цивільного права. Юридична Україна. 2009. № 6. С. 67-72.

14. Основи законодавства України про охорону здоров'я від 19.11.1992 р. ВВР. 1993. № 4. Ст. 19.
15. Панасюк О. З приводу співвідношення трудового та цивільного права (З поверненням у «лоно» слід зачекати) Право України. 2009. № 9. С. 140-147.
16. Первомайський О. До питання про джерела цивільного права. Право України. 2001. №2. С. 34-37
17. Прилуцький Р. Поняття джерел цивільного права України: потрібні нові підходи .Право України. 2008. № 12. С. 66-71.
18. Про захист суспільної моралі: Закон України від 20.11.2003 р. ВВР. 2004. № 14. Ст.192.
19. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 р. ВВР. 2017. № 35. Ст. 376.
20. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 р. ОВУ. 2004. № 35. Ст. 2317.
21. Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності: Указ Президента України від 10.06.1997 р. УК. 1997. 14 червня. № 107–108.
22. Русу С. Д. Проблеми визначення поняття добросовісності та розумності у Цивільному кодексі України. Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. 2003. №2 (6). С. 15-19.
23. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. ОВУ. 2002. № 7. Ст. 273.
24. Стефанчук Р. Шляхи реформування цивільного законодавства: погляд на Захід та Схід Право України. 2009. № 8. С. 53-61.
25. Харитонова О. І. До питання про співвідношення цивільних та адміністративних правовідносин. Часопис цивілістики. 2007. № 3. С. 10-15.

Тема 3-6.

Цивільні правовідносини. Фізичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин. Юридичні особи як учасники цивільних правовідносин. Публічно-правові утворення як учасники цивільних правовідносин

1. Анікіна Г. В. Цивільно-правове регулювання відносин, пов'язаних зі смертю фізичної особи: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Нац. акад. прокур. України. К., 2014. 16 с.
2. Білоусов Ю. В. Участь органів державної влади у цивільних відносин : монограф. Х. : Харків юридичний, 2012. 484 с.
3. Біляєв О. О. Спортивні організації як суб'єкти цивільного права : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. О.О. Біляєв. Нац. юрид. унт ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2015. 21 с.
4. Бориславська М. В. Нові підходи до конструкції призначення опікуна над малолітньою особою при удосконаленні сучасного законодавства України. Пан'європейська кодифікація приватного права та її вплив на кодифікацію цивільного законодавства України: збірник наукових праць [за результатами науково-практичного круглого столу (м. Хмельницький, 19 листопада 2010 року)]. К. : НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2010. С.122-129.
5. Борисова В. Інститут юридичної особи у праві України. Право України. 2010. № 12. С.25-31.
6. Борисова В. Питання управління юридичними особами і їх вирішення за чинним законодавством України. Право України. 2009. № 5. С. 113-120.
7. Булеца С.Б. Цивільні правовідносини, що виникають у сфері здійснення медичної діяльності: теоретичні та практичні проблеми: дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.03. Одеса, 2016. 437 с.
1. Вінник О. Методи правового регулювання акціонерних відносин: проблеми відповідальності акціонерних товариств, пов'язаних з їх капіталом. Право України. 2009. № 8. С. 32-37.
7. Водоп'ян Т. В. Проблема правового становища зачатої, але ще народженої дитини в цивільному праві. Університетські наукові записки. 2006. № 2. С. 133-138.

8. Гуцалюк М. Ідентифікація фізичних осіб. Право України. 2006. № 5. С. 123-126.
9. Іванов С. О. До питання про обсяг цивільної правоздатності (підприємницьких) юридичних осіб приватного права: 40 порівняльний досвід законодавства іноземних держав. Порівняльно-аналітичне право : електронне науково-практичне фахове видання юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет». 2016. № 6. С. 88–92.
10. Іванов С. О. До питання поділу юридичних осіб на юридичні особи приватного та публічного права. Університетські наукові записки: Часопис Хмельницького ун-ту управління та права. 2005. № 3. С. 100-106.
11. Ільющенкова К.О. Договір як підстава виникнення правовідносин донорства. Медичне право. 2018. №1. С.22–32.
12. Ільющенкова К.О. Право на донорство в цивільному праві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Інститут держави і права імені В.М. Корецького НАН України. К., 2018. 17 с.
13. Кашканова Н.Г. Форма та зміст цивільно-правових договорів про застосування медико-біологічних експериментів на людях. Eurasian Academic Research Journal. 2018. №2. м. Єреван, 2018. С. 47-57.
14. Кашканова Н.Г. Цивільно-правове застосування медико-біологічних експериментів на людях: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України. К., 2018. 21с.
15. Кібенко О. Місцезнаходження юридичної особи: новації у законодавстві України Юридичний радник. 2004. № 2. С.10-12.
16. Козуліна С. Проблемні питання законодавчого регулювання прав неповнолітніх. Право України. 2007. № 2. С. 134-136
17. Кохановська О. Цивільно-правові аспекти реалізації індивідуальних прав і реалізації індивідуальних обов'язків. Право України. 2005. № 4. С. 88-91.
18. Крат В. Особливості правового регулювання філій та представництв. Нотаріат для вас. 2010. № 4. С. 31-37.
19. Крат В. Правове регулювання окремих аспектів ліквідації юридичної особи. Нотаріат для вас. 2010. № 9. С.52-57.
20. Майданик Р. Цивільні відносини: поняття та види. Право України. 2009. № 8. С. 20-27.
21. Майданик Р. Юридичні особи публічного права в країнах континентального права. Юридична Україна. 2010. № 2. С. 56-62
22. Міненкова Н. О. Визначення місця проживання дитини, батьки якої проживають окремо. Актуальні питання цивільного та господарського права. 2007. № 2-3 (3-4). С. 40-47.
23. Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини: Постанова КМУ від 24.09.2008 р. . ОВУ. 2008. № 76. Ст. 2561
24. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 р. . ОВУ. 2008. № 81. Ст. 2727.
25. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. ОВУ. 2001. № 1-2. Ст. 1.
26. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 р. . ОВУ. 2003. № 25. Ст. 1172.
27. Про кооперацію: Закон України від 10.07.2003 р. . ОВУ. 2003. №33. Ст. 1774.
28. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. . ВВР. 1997. №24. Ст. 170.
29. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 р. ОВУ. 1999. № 18. Ст. 774.
30. Про молодіжні та дитячі громадські організації: Закон України від 01.12.1998 р. . ОВУ. 1998. № 51. Ст. 1870.
31. Про політичні партії в Україні: Закон України від 05.04.2001 р. . ВВР. 2001. № 23. Ст.118.
32. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 15.09.1999 р. ОВУ. 1999. № 38. Ст. 1889.

33. Сердечна І.Л. Дитина як учасник зобов'язальних правовідносин. Університетські наукові записки. № 1 (79). 2021. С. 64-72.
34. Трофімов С. Встановлення нотаріусом опіки над майном фізичної особи, яка визнана безвісно відсутньою. Мала енциклопедія нотаріуса. 2007. № 2. С. 39-40
35. Чабан О.А. Право фізичної особи на таємницю про стан здоров'я в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Приватний вищий навчальний заклад Університет Короля Данила, Івано-Франківськ, 2018. 21 с.
36. Чорна Ж. Л. Окремі питання встановлення опіки над фізичними особами. Університетські наукові записки. 2011. № 2. С. 120-125.
37. Чорна Ж. Л. Окремі питання правового регулювання визнання фізичної особи-підприємця банкрутом в Україні. Університетські наукові записки. 2012. № 3. С. 72-76.
38. Чорна Ж. Л. Трудовий договір як підстава надання повної цивільної дієздатності. Університетські наукові записки. 2014. № 2. С. 145-149.

Тема 7-8. Об'єкти цивільних правовідносин. Підстави виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин

1. Анікіна Г. В. Смерть фізичної особи як юридичний факт. Університетські наукові записки. 2008. № 4. С. 166 –171.
2. Анікіна Г. В. Юридичні наслідки смерті як юридичного факту в цивільному праві. Університетські наукові записки. 2012. № 3. С. 104-111.
3. Барбара В. Особливості визначення векселя як об'єкта цивільних правовідносин. Право України. 2008. № 11. С. 34-36
4. Бардаченко Д.В., Дзюба І.В. Неусвідомлення особою значення своїх дій як підстава недійсності правочинів з дефектами волі. Право і суспільство. 2017. № 6-2. С.53-57.
5. Бахаєва А.С. Правочин, який вчинено під впливом помилки, обману (шахрайства). Форум права. 2018. № 1. С.8-15.
6. Блажівська Н.Є. Електронний правочин у цивільному праві України: монографія ; за наук. ред. д.ю.н., проф., чл.-кор. НАПрН Р. О. Стефанчука. К. : Алерта, 2014. 240 с.
7. Бобко Т. Письмова форма правочинів: проблеми законодавчого регулювання. Право України. 2007. № 11. С. 110-114.
8. Виговський О. Бездокументарні цінні папери в системі об'єктів цивільних прав. Право України. 2010. № 12. С. 95-97
9. Грущинська Н.І. Підприємство як єдиний майновий комплекс. Університетські наукові записки. 2005. № 4. С. 129-131.
10. Гуйван П.Д. Про судове застосування позовної давності. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2017. № 4. С.19-23.
11. Данішевська В. Нікчемні та оспорювані правочини. Підприємництво, господарство і права. 2006. № 3. С. 80-84.
12. Дуденко Т. Об'єкти цивільних прав, які вилучені з цивільного обороту. Юридична Україна. 2008. № 8. С. 29-35
13. Жеков В. І. Проблеми класифікації недійсних правочинів. Часопис цивілістики. 2007. №3. С. 99-101.
14. Карпенко О. І. Інтернет-послуга як об'єкт цивільних правовідносин : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Харківський нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна. Х., 2015. 18 с.
15. Крат В. Нетипові об'єкти цивільних прав. Право України. 2010. № 12. С. 62-67.
16. Менська О. А. Культурна спадщина як об'єкт цивільних прав: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Нац. акад. прокур. України. К., 2015. 24 с.
17. Осика Л. Правочини щодо відчуження нерухомого майна, належного дітям. Мала енциклопедія нотаріуса. 2007. № 2. С. 158-163.
18. Первомайський О. Особливості нотаріального посвідчення правочинів стосовно нерухомого майна, право на користування яким мають діти. Мала енциклопедія нотаріуса. 2006. № 2. С. 9-10.

19. Петах Н. Нотаріальне посвідчення правочинів щодо майна, право власності або право користування яким мають діти. Нотаріат для вас. 2006. № 7-8. С. 51-53.
20. Посполітак В. Правове визначення поняття цінних паперів. Ознаки та класифікація цінних паперів. Юридичний журнал. 2005. С. 92-102.
21. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. . ВВР. 1992. № 48. Ст. 650.
22. Про лікарські засоби: Закон України від 04.04.1996 р. . ВВР. 1996. № 22. Ст. 86.
23. Про обіг векселів в Україні: Закон України від 05.04.2001 р. . ОВУ. 2001. № 17. Ст. 731.
24. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006 р. . ОВУ. 2006. №13. Ст. 857.
25. Скрипник В. Речі, обмежені в цивільному обороті, як об'єкти цивільних прав. Підприємництво, господарство і право. 2018. № 1. С.36-40.
26. Спасибо-Фатєєва І. Оборотоzdатність об'єктів цивільних прав та її значення для вчинення правочинів. Нотаріат для вас. 2010. № 9. С. 16-22.
27. Спасибо-Фатєєва І. Поняття нерухомого майна та права на нього. Українське комерційне право. 2009. № 9. С. 10-19
28. Шимон С. І. Майнові права як об'єкти цивільних правовідносин (теоретичні та практичні аспекти): автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Нац. акад. прокур. України. К., 2014. 40 с.

Тема 9-12. Здійснення цивільних прав та виконання цивільних обов'язків. Захист цивільних прав та інтересів. Цивільно-правова відповідальність. Строки та терміни у цивільному праві

1. Антонюк О. Заходи самозахисту цивільних прав та інтересів. Підприємництво, господарство і право. 2003. № 6. С. 23-27.
2. Белікова С. О. Прокурор як учасник виконавчого провадження у справах щодо захисту прав та інтересів дітей: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Нац. акад. прокур. України. К., 2015. 20 с.
3. Білоусов Ю. В. Судовий захист цивільних прав: окремі питання процесуальної юрисдикції. Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. 2004. № 3 (11). С. 45-50.
4. Горбась Д. В. Визначення меж здійснення суб'єктивного цивільного права. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2006. № 2. С. 111-117.
5. Гринько Р.В. Заходи оперативного впливу у зобов'язальних правовідносинах: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Нац. акад. прокур. України. К., 2015. 20 с.
6. Гринько Р. В. Відмова від договору як захід оперативного впливу у зобов'язальних правовідносинах. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2014. Вип. 28. Т. 1. С. 111–114.
7. Гринько Р. В. Заходи оперативного впливу та динаміка зобов'язального правовідношення. Університетські наукові записки. 2014. № 2 (50). С. 168–176.
8. Гринько Р. В. Заходи оперативного впливу та способи самозахисту: порівняльно-правовий аналіз. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Юриспруденція». 2014. Вип. 9–2. Т. 1. С. 159–162.
9. Гринько Р. В. Меры оперативного воздействия отказного характера в обязательственных правоотношениях. Закон и жизнь (LEGEA SI VIATA). 2014. № 9/2 (273). С. 33–36.
10. Гринько Р. В. Поняття та ознаки заходів оперативного впливу у зобов'язальних правовідносинах. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки. 2014. Вип. 3. Т. 1. С. 136–140.
11. Заверуха С. В. Відшкодування збитків як міра цивільно-правової. Підприємництво, господарство і право. 2013. № 11. С. 17–20.
12. Заверуха С. В. Значення штрафної та залікової неустойки у цивільному праві. Університетські наукові записки : часопис ХУУП. 2013. № 4. С. 180–185.
13. Зімов Ч. Здійснення самозахисту в цивільному праві. Вісник Академії правових наук України. 2001. № 2 (25). С. 135-141

14. Коструба А. Правозастосування – форма реалізації права: досвід феноменологічного аналізу (цивілістичний аспект). *Право України*. 2016. № 10. С. 149-159.
15. Кот О.О. Здійснення та захист суб'єктивних цивільних прав: проблеми теорії та судової практики : монографія. Київ : Алерта, 2017. 494 с.
16. Крат В. І. Відмова представника від вчинення дій, які були визначені нотаріально посвідченою довіреністю. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2010. № 5 (53). С. 65-69.
17. Майстер І. П. Компенсація моральної шкоди як спосіб захисту особистих немайнових прав фізичної особи: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Нац. акад. прокур. України. К., 2015. 20 с.
18. Майстер І. П. Вина як умова компенсації моральної шкоди, завданої особистим немайновим права фізичної особи. *Вісник Національної Академії прокуратури України*. 2014. № 4(37). С. 120–127.
19. Майстер І. П. Критерії визначення розміру компенсації моральної шкоди. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2014. № 4. С. 49–54.
20. Майстер І. П. Методи визначення розміру компенсації моральної шкоди. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2014. № 11. С. 76–82.
21. Майстер І. П. Підстави звільнення від обов'язку компенсації моральної шкоди. *Університетські наукові записки : Часопис ХУУП*. 2014. № 2. С. 177–183.
22. Микласевич О. Категорія «зловживання правом»: поняття та форми. *Юридичний журнал*. 2010. № 4. С. 30-34.
23. 37. Онищенко Г. Проблема встановлення межі здійснення суб'єктивного цивільного права. *Юридичний журнал*. 2006. №5. С. 24-25.
24. Панченко С. С. Правова природа строку у цивільному праві. *Університетські наукові записки : Часопис ХУУП*. 2015. № 3. С. 87-97.
25. Панченко С. С. Срок действия договора в классификации гражданско-правовых сроков по их назначению. *Legae si Viata*. 2016. № 3. С. 42-45.
26. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. . ВВР. 2013. № 27. Ст. 282.
27. Про виконавче провадження: Закон України в редакції від 02.06.2016 р. . ВВР. 2016. №30. Ст. 542.
28. Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань: Закон України від 22.11.1996 р. . ВВР. 1997. № 5. Ст. 28.
29. Строкач І. І. Передумови вчинення виконавчого напису: актуальні проблеми теорії, законодавства і практики. *Часопис Київського університету права*. 2017. № 2. С. 154–158.
30. Чорна Ж. Л. Цивільно-правовий захист майнових прав та інтересів малолітніх та неповнолітніх осіб: автореф. дис. на здобуття наук.ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. Цивільне право і цивільний процес, сімейне право; міжнародне приватне право. Львів, 2005. 19 с.

Тема 13. Поняття, види та захист особистих немайнових прав фізичних осіб

1. Аникина Г. В. К вопросу о правовом регулировании постмортальной репродукции. *Электронный научный журнал «Наука. Общество. Государство»*. 2013. № 2(2) http://esj.pnzgu.ru/files/esj.pnzgu.ru/___soder%27anie_2013_%282%29.pdf
2. Анікіна Г. В. Особливості правового регулювання трансплантації органів від померлого донора. *Юридична Україна*. 2010. № 10. С. 68-75.
3. Анікіна Г. В. Перспективи легалізації евтаназії в Україні. *Форум права*. 2009. № 3. С.25–34.
4. Ільющенкова К.О. Договір як підстава виникнення правовідносин. *Медичне право*. 2018. №1. С.22–32.
5. Кашканова Н.Г. Форма та зміст цивільно-правових договорів про застосування медико-біологічних експериментів на людях. *Eurasian Academic Research Journal*. 2018. №2. С. 47-57.
6. Про донорство крові та її компонентів: Закон України від 23.06.1995 р. ВВР. 1995. №23. Ст. 183.

7. Про забезпечення рівних прав та можливостей чоловіків і жінок: Закон України від 08.09.2005 р. . ВВР. 2005. № 52. Ст. 561.
8. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закон України від 24.02.1994 р. . ВВР. 1994. № 27. Ст. 218.
9. Про заборону репродуктивного клонування людини: Закон України від 14.12.2004 р. . ВВР. 2005. № 5. Ст. 111.
10. Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунodefіциту (СНІД) та соціальний захист населення: Закон України від 12.12.1991 р. . ВВР. 1992. № 11. Ст. 152.
11. Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині : Закон України від 17.05.2018 року . ВВР. – 2018. – № 28. – Ст. 232.
12. Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 09.09.2013 р. . ОВУ. 2013. № 82. Ст. 3064.
13. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 р. . ВВР. 2001. № 30. Ст. 142.
14. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. ВВР. 1991. № 41. Ст. 546.
15. Про посилення судового захисту прав та свобод людини і громадянина: постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.1997 р. № 7 . ВВСУ. 1997. № 2.
16. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011 р. ВВР. 2012. № 19-20. Ст. 179.
17. Про психіатричну допомогу: Закон України від 22.02.2000 р. ОВУ. 2000. № 12. Ст. 444.
18. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні: Закон України від 11 грудня 2003 року . ВВРУ. 2004. № 15. Ст. 232.
19. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23.04.1991 р. ВВР. 1991. № 25. Ст. 283.
20. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: постанова Пленуму Верховного Суду України від 31.03.1995 р. № 4 . БЗЮПУ. 1998. № 8. С. 7.
21. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27.02.2009 р. № 1 . Вісник Верховного Суду України. 2009. № 3.
22. Січко Д.С. Проблемні питання спадкування особистих майнових і немайнових прав: цивільно-правовий аспект. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. № 2. 2019. С.49-53.
23. Чеховська І. В. Сурогатне материнство: теоретико-правові підходи до розуміння сутності. Міжнародний юридичний вісник Університету ДФС України. 2017. № 2 (6). С. 56–62.

Тема 14. Загальні положення про право власності та інші речові права.

1. Балюк Ю. О. Житло як об'єкт права спільної власності фізичних осіб : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. НДІ приват. права і підприємництва НАПрН України. Київ, 2015. 20с.
2. Боднар Т.В. Здійснення подружжям права спільної сумісної власності. Вісник Національної академії правових наук України. 2017. № 2(89). С.100-109.
3. Волощенко О.М. Реалізація прав на засоби індивідуалізації товарів та послуг у цивільному праві: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Нац. акад. прокур. України. К., 2014. – 19 с.
4. Гнатів О. Б. Захист права власності в цивільному праві : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Львів. нац. Ун-т ім. І. Франка. Львів, 2015. 20 с.
5. Головня І. Я. Відчуження земельних ділянок для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності як підстава припинення права власності на земельну ділянку : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 . Нац. унт «Одес. юрид. акад.». Одеса, 2015. 20 с.
6. Гумега О. Вплив принципів цивільного права на правову охорону та захист прав інтелектуальної власності . Теорія і практика інтелектуальної власності. 2016. № 6. С. 86–93.

7. Гумега О. Закріплення принципів захисту прав інтелектуальної власності в Угоді ТРІПС: цивільно-правові аспекти . Eurasian Academic Research Journal. 2016. № 6 (06). С. 133–140.
8. Гумега О. Реалізація принципів захисту прав інтелектуальної власності через призму людиноцентризму . Альманах права. Випуск 9. К. : Ін-тут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. 2017. С. 307–312.
9. Гумега О. Реалізація принципу захисту прав інтелектуальної власності в європейській практиці та її відбиття в національному законодавстві України . Юридична Україна. 2017. № 4. С. 41–48.
10. Мазур В. В. Особливості реалізації прав та обов'язків у сфері сервітутного користування. Приватне та публічне право. 2018. № 2. С. 48-53.

Тема 15. Загальні положення про право інтелектуальної власності. Авторське право і суміжні права.

1. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні: Закон України від 16.11.1992р. ВВР. 1993. № 1. Ст. 1.
2. Про науково-технічну інформацію: Закон України від 25.06.1993 р. ВВР. 1993. № 33. Ст. 345.
3. Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку: Закон України від 29.11.2001р. ОВУ. 2001. № 51. Ст. 2265.
4. Про особисте селянське господарство: Закон України від 15.05.2003 р. ОВУ. 2003. №23. Ст. 1014.
5. Про телебачення і радіомовлення: Закон України від 21 грудня 1993 року, в редакції Закону України від 12 січня 2006 року . ВВРУ. 2006. № 18. Ст. 155.
6. Слободян О. М. Сучасний стан та перспективи патентно-правової охорони винаходів в сфері біотехнологій: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. К., 2014. 20 с.
7. Тарасова І. В. Авторське право на похідні літературні твори : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Харк. нац. унт ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2015. 18 с.
8. Тичковська О.В. Правовий режим спільної власності подружжя. Молодий вчений. 2017. № 5.1 (45.1). С.137-141.
9. Ульянова Г. О. Методологічні проблеми цивільноправового захисту прав інтелектуальної власності від плагіату : автореф. дис. ... дра юрид. наук : 12.00.03. Нац. унт «Одес. юрид. акад.». Одеса, 2015. 37 с.
10. Щербатюк Олександр Євгенович. Цивільно-правовий режим безхазяйної речі: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Нац. акад. прокур. України. К., 2014. 19 с.

Тема 16-17. Загальні положення про зобов'язання. Цивільно-правовий договір

1. Бабич І. Г. Принципи та забезпечення виконання зобов'язань. Молодий вчений. 2018. № 1(1). С. 78-81.
2. Бірюкова А.Г. Особливості договору як джерела цивільного права України. Науковий вісник МГУ. Серія: Юриспруденція. 2018. № 33. С. 90 - 93.
3. Бродовських С. О. Спірні питання державної реєстрації договору в цивільному праві України. Актуальні питання цивільного та господарського права. 2007. № 1 (2). С. 5-8.
4. Волинець Т. В. Правове регулювання вчинення електронних правочинів. Європейські перспективи. 2016. № 1. С. 152–156.
5. Гринько Р.В. Щодо питання про виконання цивільно-правового зобов'язання. Часопис цивілістики. 2016. № 21. С.37-42.
6. Єфімов О. Електронний договір в е-комерції: стислий юридичний аналіз. Бухгалтерія. 2016. № 50 (1245). С. 40–43.
7. Жеков В. І. Деякі питання визнання договору недійсним або неукладеним. Університетські наукові записки. 2005. № 3. С. 129-132.
8. Заборовський В.В. Деякі проблемні аспекти застосування інституту притримання як засобу забезпечення виконання зобов'язань. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2017. Вип. 47. Том 2. С.7-12.

9. Заверуха Т. М. Відплатність як економічна та правова категорія. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки. 2014. Вип. 6-2. Т. 2. С. 7–11.
10. Заверуха Т. М. Презумпція відплатності цивільно-правового договору. Університетські наукові записки : Часопис ХУУП. 2014. № 4. С. 96-103.
11. Заверуха Т. М. Синтетичний підхід до визначення поняття договору у цивільному праві. Університетські наукові записки. 2010. № 3. С. 70-76.
12. Коваленко О. В. Особливості застосування електронної форми договору. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2016. № 3. С. 71–75.
13. Красуцький В. Обсяг зобов'язань майнового поручителя. Підприємництво, господарство і право. 2019. № 4. С. 36-40.
14. Кузьмич О. Правові аспекти участі третіх осіб у виконанні обов'язку замість боржника у власному інтересі (частина 3 статті 528 Цивільного кодексу України). Підприємництво, господарство і право. 2017. № 12. С.44-47.
15. Пархоменко М.М. Проблеми правового регулювання інституту завдатку в Україні. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2016. Вип. 5. Том 1. С. 98-101.
16. Подвірна О.В. Інститут договірної права: необхідність реформування та перспективи розвитку. Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2018. №2(18).
17. Самбір О. Правовая природа прав поручителя, исполнившего обязательство. *Leges et Viata*. № 9/2. С. 156–159.
18. Чорна Ж. Л. Щодо питань дійсності, моменту укладення та державної реєстрації іпотеки. Університетські наукові записки. 2013. № 4. С. 161-167.
19. Яримович У.В. Форма і порядок укладення договору в праві ЄС і в праві України: порівняльний аспект. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2017. Вип. 42. С.103-108.

4. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В ІНТЕРНЕТІ

1. <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/main/a> — Законодавство України на сайті Верховної Ради України.
2. <http://www.ccu.gov.ua>— Конституційний Суд України.
3. <https://supreme.court.gov.ua> – Верховний Суд
4. <http://www.president.gov.ua/documents/> — Офіційні документи на Офіційному представництві Президента України.
5. <http://www.kmu.gov.ua/control/> — Урядовий портал.
6. <http://www.minjust.gov.ua/> — Міністерство юстиції України.
7. <http://zakon.nau.ua/> — Професійна юридична система Мега-НаУ.
8. <http://www.ligazakon.ua/> — Ліга:Закон — головний правовий портал України
9. <http://www.nbu.gov.ua/portal/> — Наукова періодика України на сайті Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського.
10. <http://www.reyestr.court.gov.ua/> — Єдиний державний реєстр судових рішень.
11. <https://npu.org.ua> — Нотаріальна палата України

Розробники навчально-методичних матеріалів – викладачі кафедри:

Доцент кафедри цивільного права та процесу, кандидат юридичних наук
_____ Г.В.Анікіна

22 жовтня 2019 року

Доцент кафедри цивільного права та процесу, кандидат юридичних наук
_____ І.Л. Сердечна

22 жовтня 2019 року

Асистент кафедри цивільного права та процесу
_____ М.І. Ромась

22 жовтня 2019 року

Асистент кафедри цивільного права та процесу
_____ Ю.В. Паславська

22 жовтня 2019 року

Схвалено кафедрою цивільного права та процесу
22 жовтня 2019 року, протокол № 3.

Завідувач кафедри _____ С.Д.Гринько

22 жовтня 2019 року

Декан юридичного факультету
_____ С. А. Крушинський

22 жовтня 2019 року

Погоджено методичною радою університету 19 грудня 2019 року,
протокол № 4.

Голова методичної ради _____ І.Б. Ковтун

19 грудня 2019 року

Обліковий обсяг програми – 3,07 ум.др.арк.